

ทิศทางการพัฒนาการเกษตรในช่วง 5 ปี (พ.ศ.2560-2565)

ภายใต้ แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน
เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

เอกสารประกอบการประเมินผลงานเพื่อแต่งตั้งให้ดำรง
ตำแหน่ง ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ

ของ

นางเบญจวรรณ ศิริโพธิ์

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

บทคัดย่อ

การศึกษาทิศทางการพัฒนาการเกษตรในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2560-2565) ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กรอบแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) กับการพัฒนาการเกษตร เพื่อเสนอแนวทางการเตรียมความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ดำเนินการศึกษาโดยมุ่งเน้นทำความเข้าใจนิยาม และวิเคราะห์ ศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เข้มข้นอย่างกับภาคการเกษตร ข้อเสนอ Model in Action : The New Sustainable Growth Engine โดยเดล เศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และข้อมูลการพัฒนาภาคการเกษตร ภายใต้เงื่อนไขการพัฒนาการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจากแผนระดับชาติที่เกี่ยวข้อง นำมาสู่การใช้เครื่องมือการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (SWOT Analysis) สำหรับกลุ่มของข้อมูลที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค จัดทำเป็นข้อเสนอแนวทางการเตรียมความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)

ผลการศึกษาพบว่า ทิศทางการพัฒนาการเกษตรในการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวภายใต้แนวคิด BCG Model ควรจะต้องผลักดันโดยพิจารณาร่วมกับเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร จากข้อสังการนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2563 ได้แก่ 1) เพิ่ม GDP ภาคเกษตรไปสู่ Balance Growth 2) เพิ่มรายได้เกษตรกร 3) ส่งออกสินค้าเกษตรติดอันดับโลก และ 4) ลดการใช้ทรัพยากร โดยรัฐบาลมีนโยบายให้นำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ไปใช้เป็นเครื่องมือขับเคลื่อน BCG Model ในการยกระดับผลักดันอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารซึ่งเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมเป้าหมายสำคัญของประเทศไทย ดังนั้นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในบริบทภาคเกษตรภายใต้แนวคิด BCG Model จึงจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก โดยบูรณาการห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ของอุตสาหกรรมหลักเข้าด้วยกัน ได้แก่ 1) การสนับสนุนให้เกษตรกรนำเทคโนโลยีสมาร์ทฟาร์มมาปรับใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิตที่ปลอดภัยได้คุณภาพและปริมาณคงที่ตรงตามความต้องการของตลาด อันเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจท้องถิ่น 2) การสนับสนุนให้เกิดอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตรเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูง ซึ่งจะช่วยดูดซับผลผลิตทางการเกษตรส่วนเกินในตลาด 3) การผลิตยาชีววัตถุ วัคซีน ยาสมุนไพร จากพืชสมุนไพรที่สำคัญ การพัฒนางานวิจัยและระบบปัญญาพิชสมุนไพรเพื่อให้ได้สารออกฤทธิ์สูงสำหรับอุตสาหกรรมยา เวชสำอาง และอาหาร 4) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรใหม่จากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคุณภาพแหล่งใหม่ และ 5) การสร้างระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนที่เน้นการแปลงของเสียให้เป็นแหล่งรายได้ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการใช้ทรัพยากรการเกษตรของประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น และแก้ปัญหาขยะจากภาคเกษตรที่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินภายใต้แนวคิด BCG Model ในบริบทของภาคเกษตร ต้องคำนึงถึงการบูรณาการสามเสาหลัก ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร

ดังนั้น การเตรียมความพร้อมขับเคลื่อนแนวคิด BCG Model เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงมีแนวทางที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนฯ ประกอบด้วย แนวทางที่ 1 พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร โดยเพิ่มขีดความสามารถให้แก่เกษตรกร ให้ปรับตัวโดยกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างชุมชนต้นแบบเกษตรอัจฉริยะที่ตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืน และขับเคลื่อนด้านการเกษตรกรรมยั่งยืน ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว แนวทางที่ 2 การใช้/อนุรักษ์/ฟื้นฟูทรัพยากรทางการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ที่ยกระดับการขับเคลื่อนการดำเนินเศรษฐกิจควบคู่กับสิ่งแวดล้อม สร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิตด้วยเทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อให้เกิดการผลิต การค้าที่รักษาสิ่งแวดล้อม และการเกษตรสีเขียวให้สอดคล้องแผนระดับชาติ แนวทางที่ 3 การสร้างความมั่นคงด้านอาหาร ที่สร้างการรับรู้การตระหนักรถึงแนวปฏิบัติด้านการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน การสนับสนุนการศึกษาวิจัย ความต้องการของผู้บริโภค และตลาดที่มีต่อสินค้าเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม tron หนักในความสำคัญที่ต้องส่งเสริมนโยบายการทำการเกษตรแบบยั่งยืน การพัฒนาเกษตรอัจฉริยะที่ตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืน ต่อไป

อย่างไรก็ตาม การศึกษารั้งนี้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ได้แก่ 1) การผลักดันไปสู่การปฏิบัติได้ ควรมีการเชื่อมโยงกับแนวทางการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ (Area-based BCG) ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเกษตรระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด และระดับภาค โดยมีโครงสร้างการบริหารขับเคลื่อนที่อำนวยการให้เกิดการทำงานข้ามกระทรวงได้ 2) จัดตั้งกลไกการขับเคลื่อน BCG Model เนื่องจากการดำเนินงานตาม BCG Model เกี่ยวข้อง กับหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน/ชุมชน/ สังคม มหาวิทยาลัย/สถาบันวิจัย และเครือข่ายพันธมิตร ต่างประเทศ 3) ในอนาคตการขับเคลื่อน BCG ควรต้องอยู่บนฐานดิจิทัล อาทิ Big Data, AI แพลตฟอร์ม เพื่อเชื่อมโยงและยกระดับห่วงโซ่มูลค่าของ BCG ซึ่งจะต้องนำมาใช้อยู่ในกระบวนการตั้งแต่การสร้างนวัตกรรม จนถึงการเพิ่มมูลค่า โดยนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมสนับสนุน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของ ทรัพยากร ซึ่งจะก้าวเข้าสู่ความปกติใหม่ ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) 4) ควรมีการปรับการสนับสนุนทุน วิจัยรายโครงการไปสู่การสนับสนุนทุนวิจัยคร่าวงจร เริ่มจากวิจัย พัฒนา สู่การผลิตและจำหน่าย 5) ภาครัฐ ต้องร่วมมือกับเอกชน เพื่อให้เอกชนลงทุนต่อยอดเทคโนโลยีสำหรับโครงการภายใต้ BCG Model โดยมีกลไก สนับสนุนให้ทุกฝ่ายได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเหมาะสม และ 6) ควรมีการส่งเสริม พัฒนาองค์ความรู้ ในระบบ ตัวชี้วัดของ BCG Model เพื่อให้มีความเข้าใจทั้งระบบ อันจะนำไปสู่การทำหนدنนโยบาย กำหนดแผนปฏิบัติ การที่เหมาะสมคำนึงถึงการเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืนได้ต่อไป

คำนำ

การศึกษาทิศทางการพัฒนาการเกษตรในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2560-2565) ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาและวิเคราะห์กรอบแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) กับการพัฒนาการเกษตร ให้ได้ข้อเสนอแนะแนวทางการเตรียมความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาครอบคลุมการวิเคราะห์ แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) โดยเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เชื่อมโยงกับภาคการเกษตร ภายใต้เงื่อนไขการพัฒนาการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จากแผนระดับชาติที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหวังว่าจะเป็นข้อมูลที่ผู้สนใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานในทางปฏิบัติต่อไป

ผู้ศึกษาขอขอบคุณผู้บังคับบัญชา เจ้าหน้าที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ และเพื่อนร่วมงานสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ สนับสนุนข้อมูลไว้ ณ โอกาสนี้

เบญจวรรณ ศิริโพธิ์

สิงหาคม 2563

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	จ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญในการศึกษา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	2
1.4 วิธีการศึกษา.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี	
2.1 การตรวจเอกสาร.....	4
2.2 แนวคิดและทฤษฎี.....	5
บทที่ 3 ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องการพัฒนาการเกษตรกับโมเดลการพัฒนา BCG	
3.1 แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนา BCG ในบริบทของประเทศไทย	17
3.2 ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579).....	19
3.3 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ.....	22
3.4 แผนปฏิรูปด้านเศรษฐกิจ.....	27
3.5 แผนปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติ.....	28
3.6 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2565).....	28
3.7 แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2565).....	29
3.8 แผนปฏิบัติราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2563-2565).....	30
3.9 นโยบาย แผนงาน มาตรการสนับสนุน BCG Model ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	31
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
4.1 สรุปกรอบแนวคิด BCG Model กับการพัฒนาภาคเกษตร.....	34
4.2 การเตรียมความพร้อมขับเคลื่อนแนวคิด BCG Model เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวของ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.....	45
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุป.....	55
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	59
บรรณานุกรม.....	61

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว.....	6
3.1	19
 4.1 กลยุทธ์ภายใต้แผนปฏิบัติราชการฯ และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวคิด BCG Model ที่มุ่งสู่เศรษฐกิจสีเขียว.....	 44

บทที่ 1

1.1 ความสำคัญในการศึกษา

การเพิ่มขึ้นของประชากรโลกนำไปสู่ความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกันระบบการผลิตแบบเดิม มีการปลดปล่อยของเสียออกสู่สิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนมากมหาศาล ทำให้เสียสมดุลระหว่างความต้องการของมนุษย์กับทรัพยากรที่มีอยู่ ระบบการผลิตในปัจจุบันจึงเกินความสามารถที่โลกจะรองรับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้อย่างยั่งยืน ด้วยอุตสาหกรรมเศรษฐกิจที่มุ่งไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วไม่หมดไป และปลดปล่อยของเสียให้น้อยที่สุด

สำหรับประเทศไทย ในห่วงเวลาที่ผ่านมา อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยเพียงร้อยละ 3 ต่อปี และเมื่อปี 2562 อยู่ที่ ร้อยละ 2.6 ต่อปี ด้วยอัตราการเติบโตดังกล่าวไม่เพียงพอในการนำพาประเทศไทยให้ก้าวข้าม “กับดับประเทศไทยได้ปานกลาง” และลดความเหลื่อมล้ำ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยฐานความเข้มแข็งของประเทศ อันประกอบด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งเสริมและพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นเจ้าของสินค้าและบริการมูลค่าสูง ที่ยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่อุปทาน ให้เกิดการก้าวกระโดดของการพัฒนาต่ออยู่ด้วย สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน กระจายรายได้ โอกาส และความมั่งคั่งแบบทั่วถึง (Inclusive Growth)

ในขณะที่ ภาคเกษตรเกี่ยวข้องกับคนงานประมาณ 23 ล้านคน แต่มากกว่าร้อยละ 90 ของพื้นที่เพาะปลูกของประเทศไทย ปลูกพืชเพียง 6 ชนิด คือ ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด และปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นสินค้าโภคภัณฑ์ (Commodity) ราคасินค้าเกษตรเหล่านี้มีความผันผวนตามสภาพภูมิอากาศและอุปทานในตลาดโลก ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ต่ำ การเพิ่มรายได้ของเกษตรกรด้วยการเพิ่มปริมาณผลผลิตนั้น ต้องแลกด้วยการใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ไม่สอดคล้องกับโครงสร้างของแรงงานภาคเกษตรที่มีอายุมากขึ้น ดังนั้น การยกระดับผลผลิตทางการเกษตรให้มีคุณภาพ มีความปลอดภัย และสร้างมาตรฐาน เพื่อจัดแบ่งประเภทของสินค้าตามคุณภาพ จช่วยสร้างความแตกต่าง คุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตร นโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงส่งเสริมให้เป็นวิธีการเปลี่ยนรูปแบบจากการ “ผลิตมากแต่สร้างรายได้น้อย” (More for Less) ไปสู่การผลิตสินค้าพรีเมียมที่ “ผลิตน้อยแต่สร้างรายได้มาก” (Less for More) ใช้เทคโนโลยี Internet of Things (IoT) ในการควบคุมการเพาะปลูก เพาะปลูกที่ทำให้ลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิผลของวัตถุติด การเกษตรให้สูงขึ้น ทั้งยังเป็นการรักษาเสถียรภาพของสินค้าเกษตรบนพื้นฐานของความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้ประเทศไทยสามารถเพิ่มความหลากหลายของสินค้าเกษตรเศรษฐกิจอื่น ๆ อาทิ สมุนไพร ผลไม้ เมล็ดพันธุ์ ไม้ดอก ไม้เศรษฐกิจ ไฝ แมลง และแพะ เป็นต้น

พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ในรัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายที่จะเร่งรัดการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ให้ประสบความสำเร็จเร็วขึ้น ด้วยแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “BCG Model” ซึ่งเป็นการพัฒนา 3 เศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม

ทั้งนี้ BCG Model มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และสอดรับกับหลักการของ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไทย ซึ่ง “BCG Model” เป็นรูปแบบ การพัฒนาบนความเข้มแข็งภายในประเทศที่มีอยู่เดิม คือ ความหลากหลายทางชีวภาพและการเป็นแหล่งผลิตสินค้า เกษตรของโลก โดยนำเอาความรู้และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาพัฒนาต่อยอด และสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตร แก้ปัญหาเศรษฐกิจฐานรากและราคาสินค้าเกษตร ตกต่ำ ทั้งนี้ ระบบการผลิตต้องเน้นสร้างสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามแนวคิดของ เศรษฐกิจหมุนเวียน คือ การสร้างมูลค่าสูงสุด จากใช้ประโยชน์ทรัพยากร ควบคู่กับการลดของเสียลงให้น้อยที่สุด หรือเป็นศูนย์ (zero waste) การพัฒนาแบบแนวคิด BCG จึงเป็นการพัฒนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่มีการนำทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่าและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น นับเป็นโอกาสสำหรับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการพัฒนาการเกษตร ซึ่งที่ผ่านมา แม้แต่ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะมีแนวทาง การดำเนินงานที่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนอยู่บ้างแล้ว แต่กระแต่เศรษฐกิจ สีเขียว (Green Economy) ของโลกในปัจจุบัน จะเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึง ภาคประชาสังคม ได้ตระหนักรถึงและมุ่งให้ความสนใจกับประเด็นแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) มาขึ้น ตลอดจนเป็นการแสดงจุดยืนของประเทศไทยในการขับเคลื่อนประเทศไทยด้วย “BCG Model” ในเวที นานาชาติ ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาทิศทางการพัฒนาการเกษตรในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2560-2565) ภายใต้แนวคิด เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อเตรียม ความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ในบริบท ภาคเกษตร

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กรอบแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) กับการพัฒนาการเกษตร

1.2.2 เพื่อศึกษาทิศทางการพัฒนาการเกษตรในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2560-2565) ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ ชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ให้ได้ข้อเสนอแนะ แนวทางการเตรียมความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรไปสู่ เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นทำความเข้าใจนิยามและวิเคราะห์ ศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจ หมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ที่เข้มโงยงกับภาคการเกษตร ข้อเสนอ Model in Action: The New Sustainable Growth Engine โดยศูนย์เศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการ ขับเคลื่อนด้วยโมเดล BCG Model ที่จะนำไปสู่ เศรษฐกิจสีเขียวในภาคเกษตรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2565) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาการเกษตรในช่วง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และแผนปฏิบัติราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2563-2565)

1.4 วิธีการศึกษา

1.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน โดยการรวบรวมข้อมูลแนวคิด ข้อคิดเห็น เอกสารวิชาการต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ข้อเสนอ Model in Action: The New Sustainable Growth Engine โดยเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนด้วยโมเดล BCG Model ที่จะนำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียวในภาคเกษตร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และแผนปฏิบัติราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2563-2565) และผลการดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องปี 2562 รวมทั้งปัจจุบัน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการสืบค้นข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต และเอกสารต่าง ๆ

1.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาครั้งนี้ใช้การศึกษาเอกสาร (documentary study) โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา กลั่นกรอง ข้อมูล การพัฒนาภาคการเกษตร แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และแผนปฏิบัติราชการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2563-2565) และผลการดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่เกี่ยวข้องปี 2562 เชื่อมโยงกับการสังเคราะห์กรอบแนวคิดและแนวทางการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ในบริบทภาคเกษตร นำมาสู่การใช้เครื่องมือการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (SWOT Analysis) สำหรับกลั่นกรองข้อมูลที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค จัดทำเป็นข้อเสนอแนะแนวทางการเตรียมความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ข้อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตร ซึ่งจะเป็นทิศทางการพัฒนาการเกษตรในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2560-2565) ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ในบริบทภาคเกษตร

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี

2.1 การตรวจเอกสาร

คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ สถาบันขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (2559) ได้จัดทำรายงานเรื่อง การปฏิรูปเศรษฐกิจชีวภาพ เสนอความพร้อมของประเทศไทยที่จะพัฒนาสู่การเป็นเศรษฐกิจชีวภาพ เนื่องจากมีทรัพยากรชีวภาพเป็นทุนพื้นฐานที่สำคัญ มีการศึกษาปัญหาความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ พบว่า ประเทศไทยควรประกาศให้เศรษฐกิจชีวภาพเป็นวาระแห่งชาติ มีคณะกรรมการระดับประเทศ มีการขับเคลื่อนการปฏิรูป โดยเสนอให้บรรจุในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ และกำหนดเป้าหมายให้ประเทศไทยมีรายได้จากการผลิตภัณฑ์ชีวภาพเพิ่มจากร้อยละ 2 ของ GDP เป็นร้อยละ 10 ภายใน 20 ปี

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) (2560) ได้จัดทำกรอบยุทธศาสตร์ การพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 ซึ่งมีการขับเคลื่อนใน 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจ ชุมชนภาคธุรกิจบนฐานการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 2 จัดทำฐานข้อมูลและองค์ความรู้ ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อการปกป้อง คุ้มครอง อนุรักษ์และการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ และ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมและสนับสนุน การมีส่วนร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมแห่งชาติ (2561) ได้จัดทำ ข้อเสนอการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศไทย เพื่อเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจ หมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว ที่มุ่งเน้นการพัฒนาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการยกระดับ การพัฒนาประเทศทั้งระบบไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง กล่าวคือเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสำหรับผู้ที่อยู่ในระดับฐานรากของระบบเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการที่มีความพร้อมในส่วนยอดของปีรำมิด ให้ผลิตสินค้าที่มีนวัตกรรมสูงขึ้นหรือเป็นผู้สร้างนวัตกรรม (Innovation Driven Enterprise) โดยให้ ความสำคัญกับอุตสาหกรรมในเศรษฐกิจชีวภาพซึ่งครอบคลุมอุตสาหกรรมเป้าหมาย (S-curve) 4 อุตสาหกรรม ได้แก่ เกษตรและอาหาร พลังงานและเคมีชีวภาพ การแพทย์และสุขภาพ และการท่องเที่ยว โดยเน้นเรื่องการ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนและนำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (2562) ได้ทำการศึกษา ข้อเสนอ BCG in Action : The New Sustainable Growth Engine โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยครอบคลุม ห่วงโซ่อุปทานค่า (Value Chain) ของ 4 อุตสาหกรรมหลัก ได้แก่ อุตสาหกรรมการเกษตรและอาหาร สุขภาพและการแพทย์ พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ และการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มี ศักยภาพในการเพิ่มมูลค่าเป็น 4.4 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 24 ของ GDP ในอีก 5 ปีข้างหน้าพบว่า ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนต้องมี 4 กลไก ได้แก่ 1) การพัฒนาสาขายุทธศาสตร์ 2) การเตรียมกำลังคน ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ประกอบการ 3) การพัฒนาเชิงพื้นที่ และ 4) การพัฒนาเทคโนโลยีและองค์ความรู้ขั้นแนวหน้า โดยมีภาระศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนของประเทศไทยต่อการบริหารจัดการระยะ เป็นต้น

โดยสรุปแล้ว การศึกษาเกี่ยวกับโนเดลเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว ที่ผ่านมา เป็นการมุ่งเน้นการศึกษาพัฒนาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการยกระดับการพัฒนาประเทศในระดับเบ้าหมายของอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศไทย ซึ่งรวมถึงอุตสาหกรรมการเกษตรและอาหารด้วย ดังนั้น ในการพิจารณาความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับบทบาทการพัฒนาการเกษตรที่เข้มข้น สนับสนุนภาคการผลิตไปสู่อุตสาหกรรมการเกษตรและอาหาร ด้วยแนวคิด BCG Model ได้อย่างไร จึงนำไปสู่การวิเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และแผนปฏิบัติราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2563-2565) และผลการดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องล่าสุดปี พ.ศ. 2562 เพื่อจะได้ข้อเสนอกรอบทิศทางการพัฒนาการเกษตรในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2560-2565) ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ต่อไป

2.2 แนวคิดและทฤษฎี

2.2.1 แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model)

BCG Model เป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ โดยนำองค์ความรู้มาต่อยอดฐานความเข้มแข็งภายในของประเทศไทย คือ ความหลากหลายทางชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ พร้อมกับปรับเปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อรักษาความมั่นคงทางวัตถุดิบ สมดุลของสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบ BCG ประกอบไปด้วยแนวคิดหลัก 2 แนวคิด คือ เศรษฐกิจชีวภาพ และเศรษฐกิจหมุนเวียน รวมกันเป็นแนวคิดที่ก้าวขึ้นและสอดรับกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว

เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) คือ รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่าควบคู่ไปกับการรักษาสมดุลทางสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในหลากหลายสาขาเช่นเพิ่มประสิทธิภาพหรือก่อให้เกิดนวัตกรรม หรือการที่นำมาผลิตในระบบเศรษฐกิจชีวภาพต้องสามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมและนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เพื่อรับมือกับปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในอนาคต ที่จะมีความต้องการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตเพิ่มมากขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และความต้องการสินค้าและบริการของผู้บริโภค ดังนั้น เศรษฐกิจหมุนเวียน จึงมุ่งเน้นการคงคุณค่าผลิตภัณฑ์ให้นานที่สุด ส่งเสริมการใช้ช้า สร้างของเสียในปริมาณที่ต่ำที่สุด และให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียจากผลิตและบริโภค ด้วยการนำวัตถุดิบที่ผ่านการผลิตและบริโภคแล้ว เข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ ซึ่งต่างจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่เน้นการใช้ทรัพยากร การผลิต และการสร้างของเสียในรูปแบบเศรษฐกิจที่เป็นเส้นตรง หรือ Linear Economy

เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนให้ทรัพยากรในระบบการผลิตทั้งหมดสามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมและนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เพื่อรับมือกับปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในอนาคต ที่จะมีความต้องการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตเพิ่มมากขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และความต้องการสินค้าและบริการของผู้บริโภค ดังนั้น เศรษฐกิจหมุนเวียน จึงมุ่งเน้นการคงคุณค่าผลิตภัณฑ์ให้นานที่สุด ส่งเสริมการใช้ช้า สร้างของเสียในปริมาณที่ต่ำที่สุด และให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียจากผลิตและบริโภค ด้วยการนำวัตถุดิบที่ผ่านการผลิตและบริโภคแล้ว เข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ ซึ่งต่างจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่เน้นการใช้ทรัพยากร การผลิต และการสร้างของเสียในรูปแบบเศรษฐกิจที่เป็นเส้นตรง หรือ Linear Economy

เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) เป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่นำไปสู่ ความยั่งยืนและแข็งขันได้ในระดับสากล

ซึ่งรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนี้จะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ กับความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ ผ่านการนำองค์ความรู้มาต่อยอดฐานความเข้มแข็งภายในของประเทศไทย คือ ความหลากหลายทางชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ พร้อมกับปรับเปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อรักษาความมั่นคงทางวัตถุดิบ ความสมดุลของสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งนี้จะเป็นการตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ หรือ SDGs อย่างน้อย 5 เป้าหมาย ได้แก่ การผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การอนุรักษ์ความหลากหลาย ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้งยังสอดรับกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย โดยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินการตั้งกล่าว บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว

จะเห็นได้ว่าจุดร่วมที่สำคัญคือ เศรษฐกิจสีเขียว (Green economy) ซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ (Process of Transformation) ที่ไม่ได้กระทำด้วยการเพิ่มมาตรการทางสังคมและสิ่งแวดล้อม บางอย่างเข้าไปในระบบเศรษฐกิจ แต่ต้องการการเปลี่ยนแปลงในระดับฐานะเกี่ยวกับวิธีคิดและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจในทุก ๆ ระดับ

ตลอดจน องค์การสหประชาชาติเพื่อสิ่งแวดล้อม (United Nations Environment Programme-UNEP) นิยาม “เศรษฐกิจสีเขียว (green economy)” เป็นเศรษฐกิจที่เสริมสร้างความอยู่มีสุขของมนุษย์และความเท่าเทียมกันในสังคม สามารถลดความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม และปัญหาความขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญ เพื่อนำพาสังคมไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และมีปัจจัยดังนี้ 1) เป็นเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ 2) ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) ให้ความสำคัญแก่ทุกคนอย่างทั่วถึง (นุชนาด มั่งคั่ง, 2558)

Newton และ Cantarello (2014) ผู้เขียนหนังสือเรื่อง An Introduction to the Green Economy ชี้ประเด็นนี้และนำเสนอ尼ยามต่าง ๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจสีเขียว เนื่องจากเศรษฐกิจสีเขียวเป็นแนวคิดที่มีความใกล้ชิดกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างยิ่ง นิยามต่าง ๆ ของเศรษฐกิจสีเขียวที่ถูกนำเสนอขึ้นมาจะมีความ

เกี่ยวข้องกับมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเสมอ มิติต่าง ๆ เหล่านี้ถือเป็นฐานคิดในเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน กล่าวคือ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และการรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในปัจจุบันสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้โดยไม่ลดความสามารถของคนในอนาคตในการตอบสนองความต้องการของเขานั่นเอง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว เป็นวิธีการในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนกว่าได้ จากนิยามต่าง ๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจสีเขียว จุดร่วมกันของทุก ๆ นิยามในมิติทางสังคมก็คือ

- เศรษฐกิจสีเขียวนั้นควรนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์และความเท่าเทียมกันทางสังคม
- ควรเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่คนทุกกลุ่มในสังคมได้ประโยชน์

มิติด้านสิ่งแวดล้อมของนิยามเศรษฐกิจสีเขียวมีความหลากหลายค่อนข้างมาก แต่ละนิยามให้ความสำคัญกับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ประเด็นหนึ่งที่เป็นจุดร่วมทางด้านมิติสิ่งแวดล้อมก็คือ

- เศรษฐกิจสีเขียวต้องนำไปสู่การลดความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม ลดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม และลดความขาดแคลนในเชิงนิเวศวิทยา และประเด็นเรื่องสังคมการบอนต์และเศรษฐกิจที่ใช้พลังงานสะอาด
- เศรษฐกิจสีเขียวเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ต้องคำนึงถึง ขีดจำกัดด้านนิเวศวิทยาของโลก

การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้ ๆ ต้องมีความรับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อม อาจมองได้ว่า มิติทางด้านสิ่งแวดล้อมของนิยามเศรษฐกิจสีเขียวแบบต่าง ๆ นั้นหันเสริมกันและกันอยู่แล้ว อย่างไรก็ดีมุมมองที่มีต่อมิติด้านสิ่งแวดล้อมของนิยามเหล่านี้อาจมีความแตกต่างกันในระดับมุมมองพื้นฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสังคมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมก็ได้ ซึ่งนั่นนำมาสู่รูปแบบความเข้มข้นของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันในแต่ละนิยาม

ประเด็นสุดท้ายซึ่งมีได้ถูกกล่าวถึงในนิยามอื่น ๆ มากนัก คือ เศรษฐกิจสีเขียนั้นจริงๆ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ (Process of Transformation) ที่หนีไปจากปัญหาในเชิงระบบของเศรษฐกิจ กระแสหลักในปัจจุบัน ซึ่งมีนัยยะว่า การเปลี่ยนแปลงไปสู่เศรษฐกิจสีเขียวนั้นอาจไม่สามารถทำได้เพียง ผิวเผิน ด้วยการเพิ่มมาตรการทางด้านสิ่งแวดล้อมบางอย่างเข้าไปในระบบเศรษฐกิจ แต่อาจจะต้องการการเปลี่ยนแปลงในระดับฐานะน้ำหนัก เกี่ยวกับวิธีคิดและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจในทุก ๆ ระดับ สะท้อนให้เห็นระดับความเข้มข้น ของการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันในแต่ละนิยาม

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า นิยามของเศรษฐกิจสีเขียวนั้นมีจุดร่วมที่สำคัญคือ มุ่งบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์และความเท่าเทียมกันในสังคม ลดความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม ลดผลกระทบทางลบจากการกิจกรรมของมนุษย์ และลดความขาดแคลนของทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ อย่างไรก็ดี ในมิติด้านสิ่งแวดล้อมของนิยามเหล่านี้นั้นดูจะมีความหลากหลายในประเด็นที่ให้ความสำคัญ สะท้อนลึกไปถึง มุมมองที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและสิ่งแวดล้อม มักมีข้อถกเถียงที่ยังเป็นประเด็นสำคัญก็คือ วิถีระบบเศรษฐกิจกระแสหลักในปัจจุบันสามารถดำเนินไปอย่างที่มันเป็นและผนวกกับมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเทคโนโลยีสีเขียว จะสามารถเป็นเศรษฐกิจสีเขียวได้หรือไม่ หรือว่าเศรษฐกิจสีเขียวต้องการการเปลี่ยนแปลงในระดับฐานะมากกว่านั้น

2.2.2 แนวคิดการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อน BCG Model

การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับการกระจายโอกาส รายได้ และความเจริญ ไปสู่ประชาชนของประเทศไทยย่างทั่วถึง โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายใต้เงื่อนไขการดูแลทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ซึ่งต้องอาศัยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม (วทน.) เข้าไปยกระดับผลิตภาพของผู้ผลิตส่วนใหญ่ที่อยู่ที่ฐานของปริมาติ ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ไม่ซับซ้อนและนวัตกรรมการจัดการที่จะนำไปสู่การลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และสร้างความหลากหลายให้แก่ผลิตภัณฑ์ ในขณะเดียวกัน ก็ต้องส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรม (Innovation Driven Enterprise) ที่มีความพร้อมในส่วนยอดของปริมาติให้ผลิตสินค้าที่มีมูลค่าสูงโดยใช้ เทคโนโลยีขั้นสูงมุ่งเป้าสู่การเป็นประเทศที่เป็นผู้สร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมในท้ายที่สุด ลดการพึ่งพิง เทคโนโลยีจากต่างประเทศ เพิ่มโอกาสในการเป็นผู้ส่งออกเทคโนโลยี

2.2.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

จากหนังสือเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร จัดทำโดยคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) ได้สรุปแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ ประมาณ โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนการใช้หลักวิชา ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะนำทางการดำเนินอยู่ และปฏิบัติในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลก เชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการอุดพันจากภัยวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืน ของการพัฒนา

2) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติได้ในทุกระดับ โดยเน้น การปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมกัน ดังนี้

“ความพอประมาณ” (Moderation) หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป ดำเนินอยู่บนทางสายกลาง โดยไม่เบี่ยดเบี้ยนตนเองและผู้อื่น พอดีต่อความจำเป็น และเหมาะสมกับฐานะ ของตน สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

“ความมีเหตุผล” (Reasonableness) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความ พофเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักคุณธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้อง รู้จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค ตลอดจน คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทายนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

“การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว” (Self-immunity) หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับ ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากทั้งในและ

ต่างประเทศ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้ง ใกล้และไกล เพื่อให้สามารถบริหารความเสี่ยง ปรับตัว และรับมือได้อย่างทันท่วงที่

4) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้ง ความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

“เงื่อนไขความรู้” (Knowledge) ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างรอบด้าน และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เข้มข้น ก่อนที่จะนำไปใช้ สำหรับการวางแผนและปฏิบัติตามความต้องการ รวมทั้งความต้องการของผู้คนในสังคม เพื่อประกอบการวางแผนและปฏิบัติตามความต้องการ ให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

“เงื่อนไขคุณธรรม” (Morality) ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมอันดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

“เงื่อนไขความเพียร” มีความวิริยะ อุตสาหะ มีความอดทนที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ถูกต้องอย่างไม่ย่อท้อ

5) แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพืชสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยจะต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอนให้มีสำนึกรักใน คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ

กล่าวโดยสรุป การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ (1) ด้านเศรษฐกิจ ไม่ใช้จ่ายเกินตัว ไม่ลงทุนเกินขนาด คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกันไม่เสี่ยงเกินไป (2) ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง มีจิต สำนึกรักในตัว พืช แมลง น้ำ ดิน ลม ไฟ ที่ดี เอื้ออาทร เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว (3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว สร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง รักษา เอกลักษณ์ ภาษา ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย (4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และ จัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ พื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและคงอยู่ชั่วลูกชั่วหลาน และ (5) ด้าน เทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ลดความซับซ้อน ลดความสูญเสีย ลดการใช้พลังงาน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

เกษตรกรรมยั่งยืน

การพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน อาศัยเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ขับเคลื่อนการและ แนวทางปฏิบัติ โดยการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน หมายถึง ระบบการทำเกษตรที่ให้ความสำคัญกับ ระบบ生นิเวศ โดยจะต้องพึ่งพาและอนุรักษ์ทรัพยากรในไร่นาและสิ่งแวดล้อม ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจาก ภายนอกให้มากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและมีผลตอบแทนที่จะทำให้เกษตรสามารถดำเนินชีพ และประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นระบบที่ยึดหลักความยั่งยืน

ในการปรับตัวให้สอดคล้องและเหมาะสมกับภูมิสังคมในแต่ละพื้นที่ โดยระบบเกษตรกรรมยั่งยืนสามารถกำหนดพื้นฐานหลักตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประเภทการเกษตรแบบยั่งยืน ดังนี้

1) พื้นฐานหลักของระบบเกษตรกรรมแบบยั่งยืน

(1) เป็นระบบการผลิตอย่างมีเหตุผลทางวิชาการที่เหมาะสมสมสอดคล้องต่อสภาพแวดล้อมในไร่นา มีการดำเนินการผลิตได้ผลจริงตามสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากเกินไป

(2) มีการจัดสรรพื้นที่การเกษตรที่พอดีพอประมาณ เกือกถูกต่อสภาพแวดล้อม รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพเกือกถูกกัน

(3) ระบบการผลิตที่มีความหลากหลายของผลผลิตพืชและสัตว์ เป็นภูมิคุ้มกันตนเองจากความเสี่ยง จากภัยเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอก สร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน และมีรายได้จากการผลิตที่เหลือขายสู่ตลาดตามสมควร

(4) เป็นระบบการผลิตที่เน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และสร้างความรู้ในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อม มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน

(5) เป็นระบบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานคุณธรรมของเกษตรกรที่มีความเพียร อดทน ขยัน ไม่เสี่ยง ไม่โลภ ไม่ขัดแย้งกัน และไม่ประมาทดูถูกพอดี เกือกถูกประโยชน์ทั้งเกษตรกร ผู้บริโภคและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ทำให้เกิดเป็นกลุ่มองค์กรเครือข่ายของเกษตรกรเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2) ประเภทการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ประกอบด้วย 5 รูปแบบหลัก ดังนี้

(1) เกษตรธรรมชาติ (Natural Farming) คือ ระบบเกษตรที่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสอดคล้อง สร้างผลผลิตพืชและสัตว์ให้เหมาะสมกับระบบนิเวศของพื้นที่โดยไม่แบ่งแยกทุกสิ่งออกจากธรรมชาติ พยายามแทรกแซงการใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีทางการผลิตให้น้อยที่สุด ทำให้ระบบการเกษตรและธรรมชาติเกือกถูกซึ่งกันและกันอย่างเป็นองค์รวมเพื่อให้เกษตรรสามารถมีชีวิตอยู่แบบพอเพียง และพึงตนเองได้

(2) เกษตรอินทรีย์ (Organic Farming) เป็นรูปแบบการทำเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีจัดศัตรูพืช เพื่อความปลอดภัยต่อสุขภาพ โดยการทำเกษตรอินทรีย์จะนำเศษชาติพืช ชาสัตว์ และชาเหลือทั้งต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงดิน

(3) เกษตรผสมผสาน (Integrated Farming) คือ ระบบการทำเกษตรที่มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลักชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดจะต้องเกือกถูกประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในไร่นาอย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

(4) วนเกษตร (Agro-forest) เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันระหว่างการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรและพื้นที่ป่าไม้อายุ่งยืน โดยการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์จะต้องมีความสอดคล้องเกือกถูกกับระบบนิเวศป่าไม้ในท้องถิ่น

(5) เกษตรทฤษฎีใหม่ (New theory agriculture) คือระบบการเกษตรที่เน้นการจัดสรรทรัพยากรน้ำในปริมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดสรรพื้นที่เพื่อใช้ในการเพาะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ที่มีเหลือจึงขาย มีการสร้างผลผลิตอาหารที่พอเพียงและสร้างการผลิตที่หลากหลายสำหรับเป็นแหล่งรายได้ที่มั่นคงแก่ครัวเรือน สร้างความมั่นคงทางอาหาร เกิดการพึ่งพาตนเองและลดการพึ่งพาจากภายนอก

การทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศไทย จากยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ได้กำหนดตัวชี้วัดหนึ่งไว้ว่า ปัจจุบันประเทศไทย มีจำนวนพื้นที่ของเกษตรกรรมยั่งยืนอยู่ที่ 0.81 ล้านไร่ แต่ภายในปี พ.ศ. 2579 จะต้องเพิ่มพื้นที่นี้เป็น 10 ล้านไร่ให้สำเร็จ อย่างไรก็ได้ หากจำแนกรูปแบบของเกษตรกรรมยั่งยืนทั้ง 5 ประเภทข้างต้นออกเป็น 2 กลุ่ม อาจจำแนก ได้เป็น

1) รูปแบบการเกษตรทางเลือกที่ไม่มีมาตรฐานชัดเจน: ได้แก่ เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติเกษตรทฤษฎีใหม่ และวนเกษตร ซึ่งแนวทางก่อตั้งนี้ มักจะขึ้นกับปัจจัยที่สำคัญ คือ “วิธีคิดของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบยั่งยืน” ว่ามิใช่เป็นการลงทุนเพื่อสร้างรายได้หรือผลกำไรที่เป็นตัวเงินเท่านั้น แต่เป็นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้ระบบบินิเวศ และทำให้เกษตรกรเองก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วยจากการมีอาหารที่ปลูกด้วยบริโภค มีสุขภาพดี รวมทั้งมีรายได้จากการผลิตที่จำหน่ายในตลาดตามสมควร โดยลดภาระหนี้สิน และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก (ธันวา, 2543) ซึ่งการส่งเสริมระบบเกษตรลักษณะนี้ ปัจจัยที่สำคัญคือการส่งเสริมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรด้วยกันเอง การสร้างแรงบันดาลใจแก่และกันตลอดจนการพัฒนาเครือข่ายที่สนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรม ต่อไป

2) รูปแบบการเกษตรทางเลือกที่มีมาตรฐานชัดเจน : ได้แก่ เกษตรอินทรีย์ ซึ่งอาจมีลักษณะบางประการที่ซ้อนทับกับ 4 รูปแบบข้างต้น แต่อย่างไรก็ได้ สิ่งที่อาจเรียกว่า “เป็นปัจจัยเงื่อนไขจำเป็น (necessary condition) ของเกษตรอินทรีย์กับไม่ใช่วิธีคิดหรือเป้าหมายของเกษตรกร แต่เป็นมาตรฐานความปลอดภัยในการผลิต ที่ผู้ผลิตจำเป็นต้องรักษาไว้เพื่อเป็นการรับรองว่าผู้บริโภคจะไม่ได้รับผลกระทบจากสารเคมีใด ๆ จากผลิตภัณฑ์อินทรีย์จากฟาร์มนั้น ในขณะที่ผู้ผลิตอาจเน้นการผลิตเพื่อการพาณิชย์ เน้นการผลิตในปริมาณมาก หรือเพื่อรายได้ส่วนใหญ่จากตลาดได้ “เกษตรอินทรีย์” มักได้รับการยกย่องในฐานะรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาที่มีความสอดคล้องกับกระแสความตื่นตัวเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน และเศรษฐกิจสีเขียว โดยเฉพาะในมิติการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน (sustainable consumption and production) จากการที่การเกษตรแบบอินทรีย์มุ่งปฏิเสธการใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและต่อสุขภาพของผู้คน

การปฏิรูปเศรษฐกิจกระแสใหม่ (New Economy) คณานุกรามาธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจกระแสใหม่ในคณานุกรามาธิการ ขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศไทยเศรษฐกิจ สถาบันการปฏิรูปประเทศไทย เสนอการพัฒนา 6 สาขاهหลัก คือ

(1) เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนา 4 ด้านคือ (1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อให้ทุกคนเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง (2) การปรับเปลี่ยนการทำงานในภาครัฐสู่ระบบโฉมใหม่ที่ทำงานบนพื้นฐานของเทคโนโลยีดิจิทัล (3) การพัฒนาและเตรียมความพร้อมของภาคประชาชน ภาคประชา

สังคมเพื่อให้มีทักษะ ความรู้เท่าทัน และ (4) สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างคุ้มค่าและปลอดภัย โดยแนวทางการขับเคลื่อนในส่วนของภาครัฐได้นำการบูรณาการทำางระหว่างหน่วยงานอย่างไร้รอยต่อ เกิดการเชื่อมการทำงานฐานข้อมูลและระบบบริการอย่างแท้จริง (Connected Government) เริ่มจากการบูรณาการเขิงนโยบายที่มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลระดับประเทศ ในลักษณะ Agenda base หรือ Cross Cutting Issue เพื่อให้ทุกหน่วยงานมีส่วนร่วมในการผลักดันเป้าหมายร่วมกัน

(2) การปฏิรูปเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) ซึ่งมุ่งลงทุนสร้างเศรษฐกิจบนฐานการวิจัย พัฒนาและนวัตกรรม ใช้ทรัพยากรฐานชีวภาพ (พืช สัตว์ จุลินทรีย์ รวมทั้งวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ของเสีย/น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม พาร์มปศุสัตว์และชุมชน) พัฒนาต่อยอดเป็น “ผลิตภัณฑ์ชีวภาพ” ที่มีมูลค่าสูง ก่อให้เกิดความก้าวหน้าและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ส่งผลต่อการปฏิรูปภาคเกษตร อาหาร สาธารณสุขและการแพทย์ พลังงานอุตสาหกรรมเคมี ภาคสังคม และภาคเศรษฐกิจของโลก โดยการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ ของไทยมุ่งเน้นในเรื่องการสนับสนุนการลงทุนด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทั้งในภาคเอกชนและภาครัฐ เพื่อปฏิรูปเศรษฐกิจจากฐานเกษตรกรรมและฐานความหลากหลายทางชีวภาพไปสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรมที่ใช้กระบวนการผลิต/เทคโนโลยีการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่ การพัฒนาและผลิตผลิตภัณฑ์มูลค่าสูงอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) ของไทย รัฐบาลให้ความสำคัญในการส่งเสริมอุตสาหกรรม เป้าหมายในอนาคต 10 ประเภท (New Engine of Growth) จึงจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปเศรษฐกิจชีวภาพซึ่งเป็นเศรษฐกิจกระแสใหม่ที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนให้ประเทศไทยพ้นจากการเป็นประเทศ “รับจ้างผลิตสินค้า” มาเป็นประเทศที่ใช้ “การพัฒนานวัตกรรม” จากความรู้ด้านเทคโนโลยีชีวภาพ และทุนความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ของประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ (1) ใช้ความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย อย่างยั่งยืน (2) ผสมผสานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับภูมิปัญญา (3) สร้างรายได้ในทุกห่วงโซ่การผลิต และ (4) พัฒนาเศรษฐกิจสีเขียวอย่างยั่งยืน ซึ่งรัฐบาลได้นำโมเดลประเทศไทย 4.0 มาใช้เป็นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจจากเดิมที่ขับเคลื่อนด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตภาคอุตสาหกรรมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม (Innovation Drive Economy) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 3 มิติที่สำคัญ ได้แก่ (1) เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม (2) เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และ (3) เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนโครงสร้างทั้งระบบใน 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ (1) เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิม (Traditional Farming) ในปัจจุบัน ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องมีรายได้มากขึ้นและเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) (2) เปลี่ยนจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแบบเดิม (Traditional SMEs) ที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลาไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups ที่มีศักยภาพสูง และเป็นวิสาหกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Innovation Driven Enterprises: IDE) (3) เปลี่ยนจากการให้บริการ

แบบเดิม (Traditional Services) ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่การบริการที่สร้างมูลค่าสูง (High Value Services) และ (4) เปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง

(3) เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และเชิงวัฒนธรรม (Creative and Cultural Economy) ซึ่งมุ่งเน้น การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยมีการกำหนดมาตรการที่เอื้อให้เกิดการลงทุนเพื่อผลิต และพัฒนาสินค้า เชิงสร้างสรรค์ด้วยนวัตกรรมและองค์ความรู้สมัยใหม่ที่ผลงานกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และผลักดัน ให้เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยมุ่งเน้น การพัฒนาเมืองควบคู่กับการพัฒนาธุรกิจสร้างสรรค์ โดยใช้การพัฒนาเมือง/ย่านสร้างสรรค์เป็นกลไกในการ พัฒนาระบบนิเวศน์สร้างสรรค์ (Creative Ecology) อันเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ เพิ่มอัตราการจ้างงาน ดึงดูดการลงทุนจากทั้งในและต่างประเทศ และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในย่านให้ดี ยิ่งขึ้น

(4) เศรษฐกิจเพื่อสังคม (Social Economy) ซึ่งมุ่งส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่การพัฒนาและการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปเพื่อการสังคมสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพและยั่งยืนของประชาชนส่วนใหญ่ โดยมี กิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคม ให้เกิดความสมดุล อันนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ยั่งยืน ซึ่งกิจการเพื่อสังคมจะเน้นการสร้างคุณค่าร่วม (Creating Share Value) ที่คิดถึงคุณค่าที่ได้รับร่วมกันตลอดทั้ง ห่วงโซ่อุปทานของกระบวนการผลิตและบริการอันนำสู่ประโยชน์ร่วมมากกว่าการหาผลกำไรสูงสุด เพื่อคน กลุ่มย่อย และอยุ่บนฐานของความไม่เป็นธรรมและการจัดการทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน นอกจากนั้นยังมีการ ส่งเสริมให้เกิดระบบตลาดการลงทุนทางสังคม (Social Investment Market) เพื่อเป็นทางเลือกสำคัญในการ พัฒนาทางสังคมในรูปแบบใหม่ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนขึ้น โดยเปลี่ยนจากเงินบริจาคของภาคประชาชน และเงินสนับสนุนกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคเอกชน (CSR) ไปสู่กลไกวัตกรรมทางการเงินการ ลงทุนในรูปแบบใหม่ เพื่อเสริมการดำเนินงานของภาครัฐในส่วนที่ขาดประสิทธิภาพ

(5) การปฏิรูปทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property System) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาระบบคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ ส่งเสริมการค้า และดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ โดยส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญา ที่นำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ รวมทั้งให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาระบบการคุ้มครอง อนุรักษ์ ความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแสดงออกทางวัฒนธรรมของไทย เพื่อป้องกันการ นำไปใช้อย่างไม่เหมาะสม และส่งเสริมให้เกิดการต่อยอด นำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ มีการแบ่งปัน ผลประโยชน์กลับสู่ชุมชน เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

(6) เศรษฐกิจสีดอกเดา (Silver Economy) หรือเรียกว่า “เศรษฐกิจผู้สูงวัย” ซึ่งมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม ใน การพัฒนาเศรษฐกิจโดยผู้สูงอายุ โดยกำหนด 3 เรื่อง คือ (1) การให้บริการเพื่อให้คนสูงอายุเข้ามาอยู่ใน ระบบเศรษฐกิจ มีการจ้างงาน (2) การส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ส่งเสริมการให้บริการเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ และ (3) กำหนดวิธีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีเงินและมีรายได้สำหรับการใช้จ่ายและซื้อบริการ ต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้มีขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมการตลาดสินค้าสำหรับผู้สูงอายุ

(7) ประเด็นอื่น ๆ นอกจากประเด็นปฏิรูป 6 ด้านแล้ว ยังมีแนวคิดในการปฏิรูปเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจระแสใหม่ เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและช่องว่างในการพัฒนา Innovation Changes ในชุมชน กับเมือง อาทิ (1) การพัฒนานวัตกรรมระดับชุมชนและในระดับมหภาค (Macro) (2) การปฏิรูปการเงินการคลัง เพื่อเศรษฐกิจระแสใหม่ Funding Platform for new economy (Early Stage Funding) และ (3) การปฏิรูประบบบินเวศและการลงทุนในเศรษฐกิจระแสใหม่ เป็นต้น

แนวคิดความปกติใหม่-ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

รศ.มาลี บุญศิริพันธ์ คณะกรรมการบัญญัติศัพท์นิเทศศาสตร์ราชบัณฑิตยสภา อธิบายว่าทางราชบัณฑิตยสภาได้บัญญัติศัพท์ “New Normal” โดยระบุว่า New Normal หมายถึง ความปกติใหม่, ฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีตอันเนื่องจากมีบางสิ่งมาระบบท จนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหมายล่วงหน้าได้ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย

รูปแบบบวิถีชีวิตใหม่นี้ ประกอบด้วยวิธีคิด วิธีเรียนรู้ วิธีสื่อสาร วิธีปฏิบัติและการจัดการ การใช้ชีวิตแบบใหม่เกิดขึ้นหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงและรุนแรงอย่างโดยย่างหนัก ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ปัจจุบันมากกว่าจะรำงรักษาวิถีเดิมหรือหานหาถึงอดีต

ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ หลังวิกฤตเศรษฐกิจดಡ้อยทั่วโลกในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 (ค.ศ. 2007-2008) ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจครั้งใหญ่ การจัดการบางอย่างซึ่งแต่เดิมเคยถูกมองว่าผิดปกติ ได้กลับกลายมาเป็นสิ่งที่พบเห็นกันได้ทั่วไปและถูกนำมาใช้ในปริบทอื่น ๆ อย่างเช่น ด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อสื่อสารและทำความเข้าใจถึงสภาวะการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ เช่น อุณหภูมิที่สูงขึ้นและความเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด-19 หรือโคโรนาไวรัส ช่วงปลาย พ.ศ. 2562 ถึง พ.ศ. 2563 ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงจนแพร่กระจายไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ผู้คนเจ็บป่วยและล้มตายจำนวนมาก จนกลายเป็นความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงอีกครั้งหนึ่งของมนุษยชาติ มนุษย์จำเป็นต้องป้องกันตนเองเพื่อให้มีชีวิตอยู่ด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่ผิดไปจากวิถีเดิม ๆ โดยสร้างเสริมปรับหาวิถีการดำรงชีวิตแบบใหม่เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อควบคู่ไปกับความพยายามรักษาและฟื้นฟูศักยภาพทางเศรษฐกิจและธุรกิจ นำไปสู่การสร้างสรรค์สร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ มีการปรับแนวคิด วิสัยทัศน์ วิธีการจัดการ ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนพฤติกรรมที่เคยทำมาเป็นกิจวัตร เกิดการบ่ายเบนออกจากความคุ้นเคยอันเป็นปกติมาแต่เดิมในหลายมิติ ทั้งในด้านอาหาร การแต่งกาย การรักษาสุขอนามัย การศึกษาเล่าเรียน การสื่อสาร การทำธุรกิจ ฯลฯ ซึ่งสิ่งใหม่เหล่านี้ได้กล้ายเป็นความปกติใหม่ ๆ จนในที่สุด เมื่อเวลาผ่านไปจนทำให้เกิดความคุ้นชินก็จะกล้ายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนในสังคม

แนวคิดในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis)

SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมขององค์กร เพื่อค้นหาจุดแข็ง (S-Strength) จุดอ่อน (W-Weakness) โอกาส (O-Opportunity) และอุปสรรค (T-Threat) คิดค้นโดยอัลเบิร์ต ยัมฟรี โดยมีหลักการสำคัญคือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์สองด้าน คือสภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์

ภายนอก เพื่อให้รู้จักตนเองและสภาพแวดล้อมในการทำธุรกิจ จะช่วยให้ผู้บริหารองค์กรทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อธุรกิจของตน ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และแผนการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เหมาะสมต่อไป สำหรับความหมายและคำจำกัดความของการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมีดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายใน

จุดแข็ง (S-Strength) คือผลกระทบด้านบวกที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมภายในองค์กรหรือเป็นข้อได้เปรียบในการดำเนินธุรกิจ หรืออาจหมายถึงการดำเนินงานภายในองค์กรที่สามารถทำได้ดี โดยพิจารณาในทุก ๆ องค์ประกอบ เช่น การตลาด การบริหาร การเงิน การผลิต การวิจัยและพัฒนา เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์หาจุดแข็งสำหรับนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์หรือแนวทางในการดำเนินงานต่าง ๆ ให้ตนเองมีความโดดเด่นหรือสร้างภาพลักษณ์ที่แตกต่างไปจากคู่แข่งขัน

จุดอ่อน (W-Weakness) คือผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมภายในขององค์กร หรือข้อเสียเปรียบในการดำเนินธุรกิจ หรืออาจหมายถึงการดำเนินงานภายในองค์กรที่ไม่สามารถทำได้ดี และส่งผลให้องค์กรเกิดความเสียเปรียบในการดำเนินธุรกิจได้

การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอก

โอกาส (O-Opportunity) คือปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์กร

อุปสรรค (T-Threat) คือปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่องค์กร

เทคนิคที่ใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ SWOT

- การให้น้ำหนักเพื่อรับปัจจัยหลัก เป็นเทคนิคที่ช่วยระบุว่า จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค อันใด เป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่องค์กร การให้น้ำหนักแต่ละชุดปัจจัยใช้วิธีการให้คะแนน โดยปัจจัยที่มีค่าคะแนนสูงจะเป็น ปัจจัยหลักในแต่ละชุด

- เทคนิคการจับคู่ (SWOT matching) เป็นเทคนิคที่ดัดแปลงมาจาก งานของ David (1996) เทคนิคการจับคู่ใช้ในการสร้างกลยุทธ์ทางเลือก โดยใช้วิธีการจับคู่ที่คลุ่มระหว่างปัจจัยจุดอ่อนและโอกาส จุดอ่อนและอุปสรรค จุดแข็งและโอกาส จุดแข็งและอุปสรรค ทั้งนี้ ในการจับคู่แต่ละครั้งอาจจะใช้ปัจจัยหลายตัวก็ได้ หรือโดยตัวมันเองอาจไม่จับคู่กับตัวใดเลยก็ได้ จากการใช้เทคนิคนี้พบว่ากลยุทธ์ที่ได้มีความละเอียดและเป็นจุดเด่น ๆ จึงต้องจัดกลุ่มกลยุทธ์ที่คล้ายกัน แล้วสังเคราะห์เป็นกลยุทธ์ทางเลือก

- การจัดลำดับความสำคัญ เทคนิคการจับคู่เปรียบเทียบแบบพบกันหมวด ช่วยในการจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์ โดยเฉพาะเมื่อมีกลยุทธ์ที่ต้องการเปรียบเทียบจำนวนมาก เทคนิคการจับคู่เปรียบเทียบนี้จะช่วยให้การเปรียบเทียบกระทำได้ง่ายขึ้น

TOW Matrix

เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์จากผลการประเมินสภาพแวดล้อมเมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับจุดแข็ง-จุดอ่อน โอกาส-ภัยคุกคาม โดยนำจุดแข็ง จุดอ่อน มาเปรียบเทียบกับโอกาส ภัยคุกคาม จากภายนอกเพื่อดูว่าองค์กร กำลังเผชิญสถานการณ์เช่นใด และภายใต้สถานการณ์เช่นนั้นองค์กรควรจะทำอย่างไร โดยทั่วไปจะอยู่ใน สถานการณ์ 4 รูปแบบดังนี้

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	$S = $ จุดแข็ง	$W = $ จุดอ่อน
$O = $ โอกาส	$SO = $ กลยุทธ์เชิงรุก	$WO = $ กลยุทธ์เชิงพัฒนา
$T = $ อุปสรรค	$ST = $ กลยุทธ์เชิงรับ	$WT = $ กลยุทธ์เชิงถอย

กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategies) เมื่อปัจจัยที่เป็นกุญแจแห่งความสำเร็จทั้งสภาวะแวดล้อมภายใน และภายนอกองค์กรอยู่ในช่องจุดแข็ง (S) และโอกาส (O) ตามลำดับ เป็นกลยุทธ์เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้ เมื่องค์กรมีจุดแข็งและโอกาสเอื้ออำนวย

กลยุทธ์เชิงพัฒนา (WO Strategies) เมื่อปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาวะแวดล้อมภายนอกอยู่ในช่องจุดอ่อน (W) แต่ปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาวะแวดล้อมภายนอกอยู่ในช่องโอกาส (O) เป็นกลยุทธ์ที่ปรับ จุดอ่อนให้เป็นจุดแข็ง เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินกลยุทธ์ได้

กลยุทธ์เชิงรับ (ST Strategies) เป็นกลยุทธ์ที่ปรับอุปสรรคให้เป็นโอกาสเพื่อให้ดำเนินกลยุทธ์ เชิงรุกได้ โดยองค์กรมีปัจจัยแห่งความสำเร็จอยู่ในช่องจุดแข็ง (S) แต่ปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาวะแวดล้อม ภายนอกอยู่ในช่องอุปสรรค (T)

กลยุทธ์เชิงถอย (WT Strategies) เป็นกลยุทธ์ที่ปรับการดำเนินงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ไปเป็น รูปแบบอื่น เนื่องจากปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาวะแวดล้อมภายนอกอยู่ในช่องจุดอ่อน (W) และปัจจัยแห่ง ความสำเร็จของสภาวะแวดล้อมภายนอกอยู่ในช่องอุปสรรค (T)

บทที่ 3

ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องการพัฒนาการเกษตรกับโมเดลการพัฒนา BCG

3.1 แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนา BCG ในบริบทของประเทศไทย

จากแนวคิดที่กล่าวมาในบทที่ 2 นั้น BCG Model เป็นการบูรณาการการพัฒนาเศรษฐกิจ 3 มิติ คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) พร้อมกัน ๆ โดยนำองค์ความรู้มาต่อยอดฐานความเข้มแข็งภายในของประเทศไทย คือความหลากหลายทางชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อรักษาความมั่นคงทางวัตถุดิบและสมดุลของสิ่งแวดล้อม BCG Model คาดหวังให้ตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ของสหประชาชาติอย่างน้อย 5 เป้าหมาย ได้แก่ การผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การอนุรักษ์ความหลากหลาย ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้งยังสอดรับกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม (วทน.) จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินการดังกล่าวบรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม

จึงเริ่มต้นด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) ซึ่งจากสมุดปกขาวการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศไทยเพื่อเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) มีข้อเสนอให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยมีความสมดุลระหว่างความต้องการของมนุษย์กับทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและปลดปล่อยของเสีย ให้น้อยที่สุด โดยครอบคลุมอุตสาหกรรมเป้าหมาย (S-curve) 4 อุตสาหกรรม ได้แก่ เกษตรและอาหาร พลังงานและเคมีชีวภาพ การแพทย์และสุขภาพ และการท่องเที่ยว แต่ละด้านจะมีการพัฒนาในลักษณะของปรามิต แต่ละปรามิตจะมีส่วนที่เป็น “ยอดปรามิต” หมายถึง ผู้ประกอบการที่มีความพร้อมสูง มีกำลังลงทุนในเทคโนโลยี พร้อมรับความเสี่ยง แม้มีจำนวนน้อยแต่สร้างมูลค่าเพิ่มได้สูง และจะเป็นกำลังสำคัญของเศรษฐกิจไทยในอนาคต “ฐานปรามิต” หมายถึง ผู้ประกอบการ เกษตรกร หรือภาคชุมชน ที่ใช้เทคโนโลยีไม่สูงแต่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากและเป็นฐานรากฐานสำคัญของเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรายย่อย ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) หรือชุมชน

- อุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร “ยอดปรามิต” ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการอาหารแปรรูปและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสนับสนุนให้เป็นผู้ประกอบการนวัตกรรม (Innovation Driven Enterprise: IDE) ที่สามารถผลิตอาหารฟังก์ชันมูลค่าสูง ด้วยการสนับสนุน การปรับปรุงสายพันธุ์หรือวิธีเพาะเลี้ยงพืชและสัตว์ให้มีสารอาหารสูง พัฒนาศักยภาพการผลิตสารสกัด องค์ความรู้ด้านโภชนพันธุศาสตร์ (nutrigenomics) ตลอดจนจัดให้มีแพลตฟอร์มสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมสำหรับ SME ในอุตสาหกรรมอาหาร “ฐานปรามิต” ส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยให้เพิ่มผลผลิตต่อไร่ ลดพื้นที่ปลูก ลดปัจจัยการผลิต และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีเกษตรแม่นยำ ส่งเสริมการทดลองประสิทธิภาพ เทคโนโลยีสมาร์ทฟาร์มในแปลงสาธิต เพื่อหารูปแบบการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุด

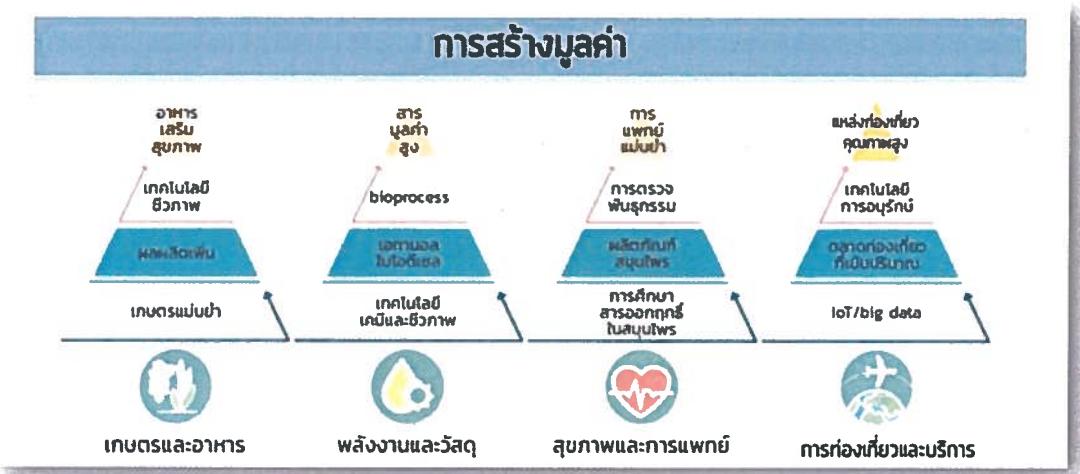
• อุตสาหกรรมพลังงานและเคมีชีวภาพ “ยอดปิรามิด” มุ่งสู่การเป็น Biorefinery Hub ของเอเชีย สนับสนุนการฝึกอบรมช่างเทคนิคและวิศวกรด้านไบโอรีฟินอรีสำหรับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเคมีชีวภาพ ขนาดใหญ่เพื่อรับรองรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานระดับขยายขนาด เพื่อการขยายผลงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ ตลอดจนส่งเสริมการวิจัยคอมปาวด์พลาสติกชีวภาพและผู้ประกอบการ ขั้นรูปพลาสติกให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์พลาสติกชีวภาพนิดใหม่ ๆ สำหรับตลาดเฉพาะ (Niche Premium Market) พร้อมกับการสร้างตลาดพลาสติกชีวภาพในประเทศไทย “ฐานปิรามิด” เพิ่มผลิตภาพเชือเพลิงชีวภาพ จำกัดสุดเหลือทิ้ง และสามารถยกระดับไปสู่การผลิตเคมีชีวภาพที่ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

• อุตสาหกรรมการแพทย์และสุขภาพ “ยอดปิรามิด” สนับสนุนให้เกิดการผลิตยาชีววัตถุในระดับ อุตสาหกรรม ตลอดจนการวิจัยและพัฒนาชีววัตถุนิดใหม่ในโรคสำคัญของไทย พร้อมทั้งสร้างศักยภาพด้าน การตอบสนองต่อยาที่แตกต่างกันเฉพาะบุคคล เพื่อรับรองรับแนวโน้มทางการแพทย์ที่จะมุ่งสู่การทำนายอาการ จากข้อมูลพันธุกรรมและการแพทย์แบบแม่นยำ “ฐานปิรามิด” สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาสมุนไพรสำคัญ ของไทยตามแผนแม่บทการพัฒนาสมุนไพรแห่งชาติอย่างครบวงจรตั้งแต่การเพาะปลูก มาตรฐานของสมุนไพร การวิจัยระดับคลินิกและข้อมูลวิทยาศาสตร์เพื่อรับรองรับการขึ้นทะเบียนไปจนถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ในระดับอุตสาหกรรม

• อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว “ยอดปิรามิด” ยกระดับธุรกิจท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (wellness) เช่น ธุรกิจสปาและผลิตภัณฑ์สปาให้มีการนำองค์ความรู้ เช่น วิทยาศาสตร์กายภาพและการแพทย์เข้ามาต่ออยู่ด้วย ภูมิปัญญาดั้งเดิม ตลอดจนส่งเสริมภาพลักษณ์ของสมุนไพรไทยด้วยผลงานวิจัยเกี่ยวกับสรรพคุณสมุนไพรได้รับ การยอมรับระดับโลก “ฐานปิรามิด” ดึงดูดนักท่องเที่ยวสู่เมืองรองด้วยการพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว อัจฉริยะ ที่มีใช้เทคโนโลยีสารสนเทศนำอัตลักษณ์ห้องถีนและความรู้เชิงนิเวศน์ขึ้นมานำเสนออย่างน่าสนใจ และให้ความรู้ และมีข้อมูลอำนวยความสะดวกทั้งการเดินทาง ที่พัก ความปลอดภัย

สำหรับเศรษฐกิจหมุนเวียน (C) จะเน้นเรื่องการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าใน 3 เรื่องหลัก คือ การใช้งาน ผลิตภัณฑ์เต็มวงจร (Reuse, Refurbish, Sharing) การแปรสภาพเพื่อกลับมาใช้ใหม่ (Recycle, Upcycle) และการออกแบบผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตเพื่อให้เกิดของเสียน้อยที่สุด (Zero-Waste) แนวคิดของทั้ง 3 เรื่องนี้ สามารถนำไปปรับใช้ได้กับปิรามิดเศรษฐกิจทั้ง 4 ด้าน ตัวอย่างเช่น การใช้เทคโนโลยีการจัดการขยะ ที่เหมาะสมกับลักษณะของขยะชนวน หาแนวทางการใช้ประโยชน์จากขยะครัวเรือน และสนับสนุนการเปลี่ยน ผ่านสู่สังคมขยะเป็นศูนย์ นอกจากจะไม่กล่าวเป็นขยะที่สร้างภาระต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังเกิด ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่สร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจได้ เช่น แพ็คแบตเตอรี่สำหรับรถยนต์น้ำมันไฟฟ้า การพัฒนา ตัวเร่งปฏิกิริยาผลิตใบโอดีเซลจากเบล็อกไข่ ระบบบำบัดน้ำเสียเพื่อผลิตก๊าซชีวภาพในโรงงานแบ่งมันสำปะหลัง พลิกนินแคร์จากการอ้อยสู่สารต้านเชื้อ การผลิตใบโอดีเซลเชิงมิตรภาพเบล็อกไข่ การผลิตอาหารเสริมโปรดอล่า เจนจากเยื่อหุ้มไข่ รวมถึงมีการสร้างแพลตฟอร์มปั๊มเพาธ์รุกจิที่พัฒนาวัตกรรมสีเขียว ตลอดจนใช้เครื่องมือ ทางวิทยาศาสตร์มาประเมินวิเคราะห์ระบบการผลิตและผลิตภัณฑ์ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงระบบการผลิตไปสู่ การผลิตหรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน (ภาพที่ 3.1)

ภาพที่ 3.1

ที่มา : Model in Action: The New Sustainable Growth Engine (2562)

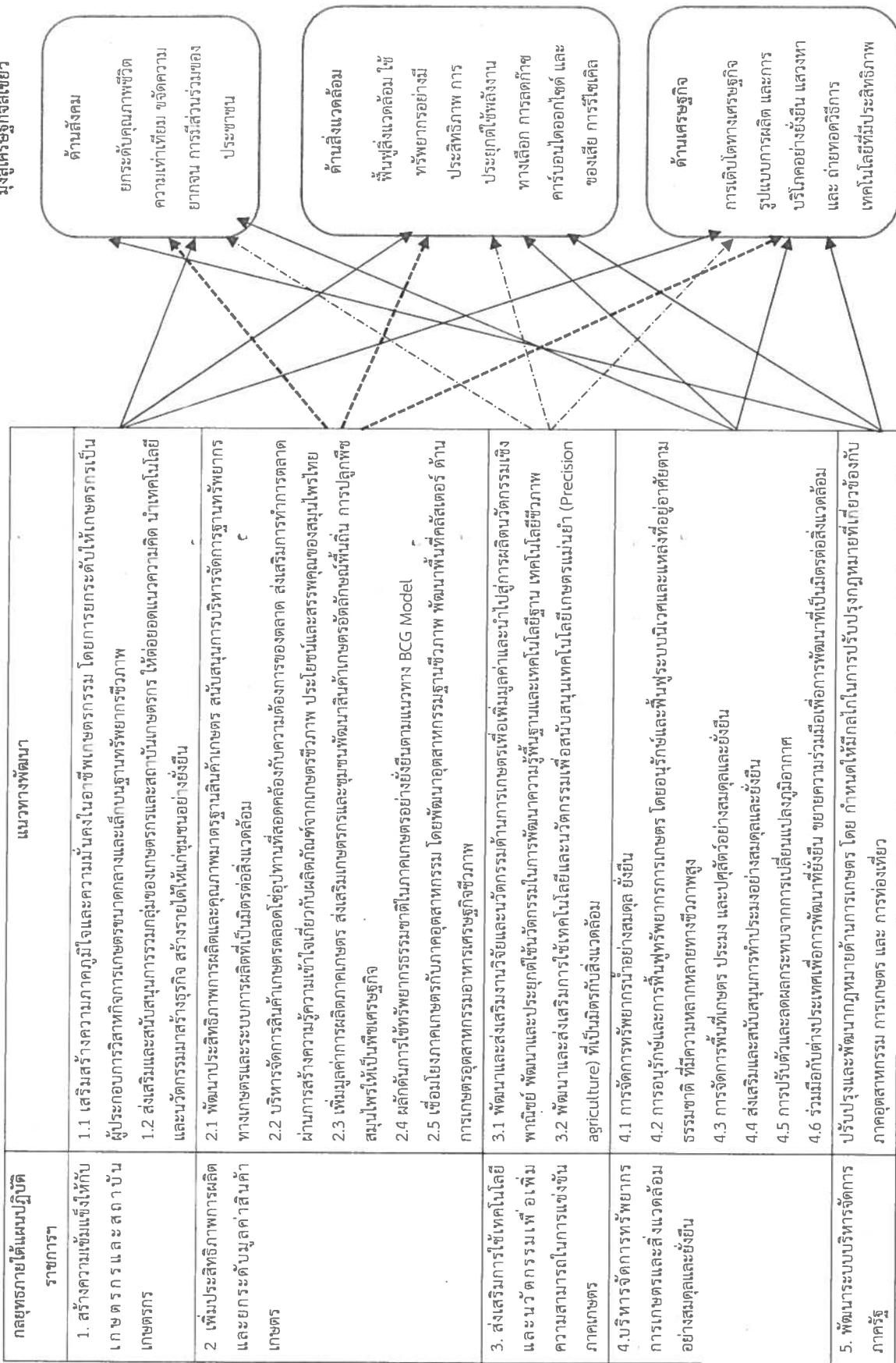
เมื่อบูรณาการการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพและเศรษฐกิจหมุนเวียนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจไทยเป็นเศรษฐกิจสีเขียวที่สมบูรณ์ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้สูง มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมไว้ได้ในระยะยาว ตลอดจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่ยั่งยืน

3.2 ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)

ได้กำหนดให้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่นคง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่นคง ยั่งยืน” โดยเน้นความเจริญเติบโตของชาติ ความเป็นธรรมและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร ความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของชาติภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติ จะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

หากแต่ในที่นี้ ผู้ศึกษาขอสรุปสาระสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนด้วยโมเดลแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว BCG Model กับการพัฒนาการเกษตรได้แก่

แผนภาพที่ 4.1 กลยุทธ์ภายในใช้เป็นปฏิบัติราชการฯ และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวคิด BCG Model ที่มุ่งสู่เศรษฐกิจเชิงนวัตกรรม

4.2 การเตรียมความพร้อมขับเคลื่อนแนวคิด BCG Model เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การดำเนินการขับเคลื่อนแนวคิด BCG Model เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสามเสาหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้น ในบริบทของภาคเกษตร ควรดำเนินการ (1) พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร (2) การใช้/อนุรักษ์/ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ (3) การสร้างความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ เป็นสำคัญ ซึ่งล้วนแต่เป็นภารกิจหลักของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทั้งสิ้น และที่ผ่านมาได้มีการขับเคลื่อนสู่การเติบโตสีเขียวบางแล้ว โดยมีการปรับเปลี่ยนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และสร้างสมดุลของระบบนิเวศน์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรพอเพียง เกษตรยั่งยืน และเกษตรอินทรีย์ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้มียุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับขับเคลื่อนแนวคิด BCG Model เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวอยู่ด้วยแล้ว โดยเฉพาะแผนหลักของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ ในแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2565) และการขับเคลื่อนโดยแผนปฏิบัติราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2563-2565) รวมถึงแผนสนับสนุน ได้แก่ ครอบยุทธศาสตร์ ความมั่นคงด้านอาหารของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2560-2564) อย่างไรก็ตาม เพื่อเตรียมความพร้อมและการเปลี่ยนแปลงแนวโน้มโดยให้สอดคล้องกับการดำเนินนโยบายการขับเคลื่อนแนวคิด BCG Model เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องเร่งสนับสนุน/ส่งเสริมให้เกิดการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว

ทั้งนี้ผู้ศึกษา จึงได้พิจารณาข้อมูลความพร้อมในการขับเคลื่อนแนวคิด BCG Model เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยได้พิจารณาจากการประเมินสภาพแวดล้อม (SWOT) ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้เห็นแนวทางที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนฯ ประกอบด้วย

สภาวะแวดล้อมภายใน

Strengths(S) – จุดแข็ง

S1 มีหน่วยงานภายใต้สังกัดที่มีความเชี่ยวชาญในการรับผิดชอบภารกิจเฉพาะด้าน

S2 มียุทธศาสตร์ แผนงาน องค์ความรู้ในการขับเคลื่อนด้านการเกษตรกรรมยั่งยืน และความมั่นคงทางอาหารเป็นระยะเวลายาวนาน

S3 หน่วยงานรับผิดชอบหลักและรองมียุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการที่สอดคล้องสนับสนุน

S4 มีเครือข่ายในการสนับสนุนการดำเนินงานและบริหาร จัดการตามภารกิจด้านเกษตรกรรมยั่งยืนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน

Weakness(W) - จุดอ่อน

W1 การดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ยังขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน สืบเนื่องมาจากการกิจหมายส่วนของกระทรวงถูกกำหนดขึ้นโดยผู้บริหารมิใช่ภารกิจที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติราชการของกระทรวง ดังนั้นมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารจึงทำให้แนวโน้มบาย/แนวทางในการปฏิบัติเปลี่ยนตามไปด้วย ส่งผลให้การปฏิบัติงานต้องหยุดชะงักหรือปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องหรือเปลี่ยนจุดเน้น

W2 ขาดการบูรณาการในการทำงานร่วมกัน แต่ละหน่วยงานมีการกำหนดเครื่องมือและกลไกในการจัดการทรัพยากรกรเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแบบแยกส่วน

W3 ขาดความพร้อมและความทั่วถึงเพียงพอของกลไก เครื่องมือ กฎหมายสนับสนุนการปฏิบัติงาน การขาดฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้เต็มประสิทธิภาพ

W4 ขาดองค์ความรู้ด้านการวิจัยและพัฒนาที่ยังไม่เพียงพอในการรับมือการปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น สถานการณ์ภัยพิบัติ โรคอุบัติใหม่

W5 ขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องนิยาม กระบวนการดำเนินงาน องค์ความรู้ต่อสาธารณะและกระบวนการติดตามประเมินผล ซึ่งการกำหนดคำนิยามหรือดำเนินนโยบาย “เศรษฐกิจสีเขียว” ในมิติเดียว และแยกออกจากกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน มุ่งเน้นเฉพาะมิติด้าน “สิ่งแวดล้อม” เท่านั้น ละเลยมิติด้านเศรษฐกิจ และสังคม

สภาวะแวดล้อมภายนอก

Opportunities (O) – โอกาส

O1 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติบ่อยและรุนแรงขึ้น ส่งผลกระทบต่อหนักถึงความสำคัญกับทรัพยากรทางการเกษตรและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น เป็นโอกาสที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย รวมทั้งหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงมีการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

O2 มียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาการเกษตร แผนปฏิบัติราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีความสอดคล้องกัน ยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งช่วยกำหนดแนวทางและทิศทางการทำงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

O3 การใช้ภาคีกฎหมาย พันธกรณี อนุสัญญา โดยการประสานความร่วมมือกับประเทศกลุ่มประเทศสมาชิก ทำให้เกิดการผลักดันการดำเนินงานด้านการพัฒนาการเกษตรแบบเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของกระทรวงทางด้านการเงิน การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรและองค์กร และความร่วมมือด้านวิจัยและพัฒนา

O4 กระแสการดำเนินงานโดยใช้หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกระแสสังคม เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทำให้เกิดการตื่นตัวและตระหนักรถึงความสำคัญ ของสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การทำเกษตรที่เป็น มิตรกับสิ่งแวดล้อมแนวปฏิบัติที่ดี เช่น การบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน รวมถึงการแสดงความรับผิดชอบต่อ สังคมด้านสิ่งแวดล้อมของภาคเอกชนและภาคธุรกิจเป็นการส่งเสริมการปฏิบัติงานของกระทรวงให้เป็นรูปธรรม ที่ชัดเจน

Threats (T) – อุปสรรค

T1 ภาวะคุกคามทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยมนุษย์ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมและลดปริมาณลงเรื่อย ๆ ทำให้เกิดสภาพความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาด้าน ระบบนิเวศที่เสียสมดุลกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการบริโภคและการ ผลิตอย่างยั่งยืน ต้องเข้มงวดยิ่งขึ้น

T2 กฏหมาย มาตรการที่มีอยู่ สถานการณ์บังคับใช้และความเหมาะสมไม่สอดคล้องกับ สถานการณ์ของปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป

T3 ประเทศพัฒนาแล้วมีการอุกภูระเบียนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากมาย ทั้งการจัดเก็บภาษี สำหรับสินค้าและบริการที่ทำลายสิ่งแวดล้อม การใช้ประดิ้นการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวที่นำไปสู่ข้อกีดกัน ทางการค้ามากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถของประเทศไทยกำลังพัฒนาในสถานะและระดับการพัฒนา ของประเทศและข้อจำกัดด้านงบประมาณ

ตารางที่ การวิเคราะห์ TOW Metrix

	สภาวะแวดล้อมภายนอก	<ul style="list-style-type: none"> - O1 กระแทกการดำเนินงานโดยใช้หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกระตุ้นสังคมเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก ทุกภาคส่วนตระหนักรถึงความสำคัญกับทรัพยากรทางการเกษตรและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น - O2 มียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาการเกษตร แผนปฏิบัติราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางอาหาร ที่มีความสอดคล้องกัน - O3 การใช้ภาคีภูมิภาค พัฒกรณีอนุสัญญาทำให้เกิดการผลักดันการดำเนินงานด้านการพัฒนาการเกษตรแบบเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> - T1 เกิดสภาพความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาด้านระบบ ni เศวตที่เสียสมดุลกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน - T2 กว้างมาก มาตรการที่มีอยู่สถานการณ์ปัจจุบันใช้และความไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ของปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป - T3 ประเทศพัฒนาแล้วมีการออกกฎหมายเบี่ยงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากมาย มีการใช้ประเด็นการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวที่นำไปสู่ข้อกีดกันทางการค้ามากขึ้น
	สภาวะแวดล้อมภายใน		
S1 มีหน่วยงานภายนอกในสังกัดที่มีความเชี่ยวชาญในการรับผิดชอบภารกิจเฉพาะด้าน	<u>SO กลยุทธ์เชิงรุก</u>	<u>ST กลยุทธ์เชิงป้องกัน</u>	
S2 มีองค์ความรู้ในการขับเคลื่อนด้านการเกษตรกรรมยั่งยืนและความมั่นคงทางอาหารมาเป็นระยะเวลาหลายปี	<ul style="list-style-type: none"> - S1 S3 O1 O2 ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เพื่อสร้างความมั่นคง ปลอดภัยด้านอาหารให้เกษตรกร โดยกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> - S1 S3 T1 สนับสนุนการลงทุนเพื่อให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคลปะทาน ระบบโลจิสติกส์ การฟื้นฟูทรัพยากรการเกษตร - S1 S3 T3 การออกแบบการและสร้างแรงจูงใจ เช่น มาตรการให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่เกษตรกร หรือการช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิต อาทิ แจกพันธุ์พืชและปุ๋ย เพื่อสนับสนุนให้ปรับระบบ/รูปแบบการ 	
S3 หน่วยงานรับผิดชอบหลักและรองมียุทธศาสตร์ แผนงานโครงการที่สอดคล้อง สนับสนุน	<ul style="list-style-type: none"> - S2 S4 O1 ส่งเสริมและขยายผลการดำเนินงานของ กษ. ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว โดย 		
S4 มีเครือข่ายในการสนับสนุนการดำเนินงานและบริหารจัดการ			

<p>ตามภารกิจด้านเกษตรกรรมยั่งยืนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทยทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน</p>	<p>ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม</p> <ul style="list-style-type: none"> - S3 O3 ผลักดันการใช้กลไกความร่วมมือระหว่างประเทศไทยเพื่อแสวงองค์ความรู้เทคโนโลยี/แหล่งทุน 	<p>ทำเกษตร เช่น เกษตรอินทรีย์ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก - S2 S4 T2 ผลักดันร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนซึ่งเป็นกลไกในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรด้วยระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกแบบอย่างมีประสิทธิภาพ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติ</p>
--	---	--

<p>สภาวะแวดล้อม ภายนอก</p> <p>สภาวะแวดล้อม ภายใน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - O1 กระแสการดำเนินงานโดยใช้หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกระแสสังคม เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก ทุกภาคส่วน ตระหนักถึงความสำคัญกับทรัพยากรทางการเกษตรและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น - O2 มีอุทศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาการเกษตร แผนปฏิบัติราชการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางอาหารที่มีความสอดคล้องกัน - O3 การใช้ภาคีภูมาย พัฒนาระบบอนุสัญญาทำให้เกิดการผลักดันการดำเนินงานด้านการพัฒนาการเกษตรแบบเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> - T1 เกิดสภาพความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาด้านระบบนิเวศที่เสียสมดุลกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน - T2 กฎหมาย มาตรการที่มีอยู่สถานการณ์บังคับใช้และความเหมาะสมไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ของปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป - T3 ประเทศพัฒนาแล้วมีการออกแบบเบี่ยงเบี้ยนกับสิ่งแวดล้อมมากมาย มีการใช้ประเด็นการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวที่นำไปสู่ข้อคิดกันทางการค้ามากขึ้น

- W1 การดำเนินงานตามภารกิจ หน้าที่ของกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ ยังขาดความต่อเนื่องใน การปฏิบัติงาน	- W1 O1 O2 ยกระดับการ ขับเคลื่อนการดำเนินเศรษฐกิจ ควบคู่กับสิ่งแวดล้อม รวมถึง มุ่งเน้น การสร้างเทคโนโลยีและ นวัตกรรม เพื่อให้เกิดการผลิต การค้าที่รักษสิ่งแวดล้อม การทำ การเกษตรแบบยั่งยืน และ การเกษตรสีเขียวให้สอดคล้อง แผนระดับชาติ	- W1 W3 T2 T3 เน้นการใช้ นโยบายภาครัฐในการขับเคลื่อน ให้เกิดการเปลี่ยนเข้าสู่เศรษฐกิจ สีเขียว ในบริบทของการพัฒนาที่ ยั่งยืน โดยการผลักดันมาตรการ/ กฎระเบียบ/กฎหมาย เพื่อจูงใจ - W2 W4 W5 T1 รณรงค์ สร้าง การรับรู้การตระหนักรถ และการ มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่ เกี่ยวข้องในนโยบายและแนว ปฏิบัติต้านการบริโภคและการ ผลิตอย่างยั่งยืนอันเป็นการพัฒนา ที่นำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว
- W2 ขาดการบูรณาการในการ ทำงานร่วมกัน แต่ละหน่วยงานมี การกำหนดเครื่องมือและกลไกใน การจัดการทรัพยากรการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นแบบแยกส่วน	- W2 W4 W5 T1 รณรงค์ สร้าง การรับรู้การตระหนักรถ และการ มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่ เกี่ยวข้องในนโยบายและแนว ปฏิบัติต้านการบริโภคและการ ผลิตอย่างยั่งยืนอันเป็นการพัฒนา ที่นำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว	
- W3 ขาดความพร้อมและความ ท่วงเพียงพอของกลไก เครื่องมือ กฎหมายสนับสนุนการปฏิบัติงาน การขาดฐานข้อมูลและระบบ สารสนเทศที่ทันสมัยและเป็น ปัจจุบัน	- W3 O3 ศึกษา ข้อมูล กลไก กฎระเบียบต่าง ๆ ที่สนับสนุน การบริหารจัดการทรัพยากร การเกษตรเพื่อการผลิตอย่าง เหมาะสมและเป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อม	
- W4 ขาดองค์ความรู้ด้านการวิจัย และพัฒนาที่ยังไม่เพียงพอ ในการ รับมือการปรับตัว และการเปลี่ยนแปลง ในอนาคต	- W2 W4 O3 ผลักดันกลไกความ ร่วมมือทั้งในประเทศและระหว่าง ประเทศ เพื่อแสวงองค์ความรู้ เทคโนโลยี และแหล่งทุน เพื่อ พัฒนางานวิจัย สามารถยกระดับ มาตรฐานและเทคโนโลยีด้าน สิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลง ในอนาคต	
- W5 ขาดการสร้างความรู้ความ เข้าใจระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องนิยาม กระบวนการดำเนินงาน องค์ความรู้ สาธารณะและกระบวนการ การติดตามประเมินผล		

จากตารางวิเคราะห์ฯ สรุปแนวทางที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรรายได้ แนวคิด BCG Model เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นกลยุทธ์ทางเลือก 4 ด้าน ดังนี้

- กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategies) เมื่อพิจารณาปัจจัยทั้งสภาวะแวดล้อมภายในและภายนอกอยู่ในช่องจุดแข็ง (S) และโอกาส (O) ตามลำดับ เป็นกลยุทธ์เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ได้แก่
 - 1) เนื่องจากมีหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญ รับผิดชอบหลักและรองมียุทธศาสตร์
แผนงาน โครงการที่สอดคล้อง สนับสนุน ประกอบกับการนำเสนอโดยใช้หลักการปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงและกระแสสังคม เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลกที่ความรุนแรงมากขึ้น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรากษ์ตระอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยด้านการเกษตร ความต้องการของผู้บริโภคต่อสินค้าเกษตร เพื่อสร้างความมั่นคง ปลอดภัยด้านอาหารให้เกษตรกรและประชาชน โดยกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสร้างชุมชนต้นแบบเกษตรอัจฉริยะที่ตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมสนับสนุนให้เกิดการยกระดับการเกษตรของไทย

2) ประเทศไทยมีองค์ความรู้ในการขับเคลื่อนด้านการเกษตรกรรมยั่งยืนและความมั่นคงทางอาหารมาเป็นระยะเวลายาวนาน และมีเครือข่ายในการสนับสนุนการดำเนินงานและบริหาร จัดการตามภารกิจด้านเกษตรกรรมยั่งยืนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน จึงเป็นโอกาสที่ควรต้องส่งเสริมและขยายผลการดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว โดยผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

3) หน่วยงานรับผิดชอบหลักและรองมียุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการที่สอดคล้องสนับสนุน รวมทั้งสถานภาพของประเทศไทยที่เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญา ข้อตกลงต่าง ๆ จึงควรจะต้องมีการใช้ความตกลงร่วมจากภาคี กว้างขวาง พันธกรณี อนุสัญญาทำให้เกิดการผลักดันการดำเนินงานด้านการพัฒนาการเกษตรแบบเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

- กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategies) เมื่อปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาวะแวดล้อมภายในอยู่ในช่องจุดอ่อน (W) แต่ปัจจัยแห่งความสำเร็จสภาวะภายนอกอยู่ในช่องโอกาส (O) เป็นกลยุทธ์ที่ปรับจุดอ่อนให้เป็นจุดแข็ง เพื่อให้สามารถดำเนินกลยุทธ์เชิงรุกเมื่อมีโอกาสเอื้ออำนวย ดังนี้

1) ด้วยการดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีข้อจำกัดบางประการที่ส่งผลกระทบต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน ดังนั้นจำเป็นต้องยกระดับการขับเคลื่อนการดำเนินเศรษฐกิจควบคู่กับสิ่งแวดล้อม รวมถึงมุ่งเน้นการสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้เกิดการผลิต การค้าที่รักษสิ่งแวดล้อม การทำการเกษตรแบบยั่งยืน และการเกษตรสีเขียวให้สอดคล้องแผนระดับชาติ

2) ศึกษา ข้อมูล กลไก กฎระเบียบต่าง ๆ ที่สนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรากษ์ตระอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความพร้อมและความท่วงตึงเพียงพอของกลไก เครื่องมือ สนับสนุนการปฏิบัติงาน เชื่อมโยงข้อมูลการอนุวัติตามพันธกรณี อนุสัญญาได้

3) ผลักดันกลไกความร่วมมือทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อแสวงหาองค์ความรู้ เทคโนโลยี แหล่งทุน เพื่อพัฒนางานวิจัย สามารถยกระดับมาตรฐานและเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

- กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategies) เป็นกลยุทธ์ที่ปรับอุปสรรคให้เป็นโอกาสเพื่อดำเนินกลยุทธ์เชิงรุกได้ หากมีจุดแข็งแต่โอกาสไม่เอื้ออำนวยให้ เนื่องจากปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาวะแวดล้อมภายในอยู่ในช่องจุดแข็ง (S) แต่ปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาวะแวดล้อมภายนอกอยู่ในช่องอุปสรรค (T) ดังนี้

1) สนับสนุนการลงทุนเพื่อให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคลปะทาน ระบบโลจิสติกส์ การพัฒนาทรัพยากรากษ์ตระ

2) การออกแบบการและสร้างแรงจูงใจ เช่น มาตรการให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่เกษตรกร หรือการช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิต อาทิ แจกพันธุ์พืชและปุ๋ย เพื่อสนับสนุนให้ปรับระบบ/รูปแบบการทำเกษตร เช่น เกษตรอินทรีย์ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

3) ผลักดันร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนซึ่งเป็นกลไกในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ด้วยระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกแบบภายเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสีเขียว

• กลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategies) เป็นกลยุทธ์ที่ปรับการดำเนินงานเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ไปเป็นรูปแบบอื่น เนื่องจากปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาวะแวดล้อมภายในอยู่ในช่องจุดอ่อน (W) และปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาวะแวดล้อมภายนอกอยู่ในช่องอุปสรรค (T) ดังนี้

1) เน้นการใช้นโยบายภาครัฐในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว ในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการผลักดันมาตรการ/กฎระเบียบ/กฎหมาย เพื่อจูงใจ

2) รณรงค์ สร้างการรับรู้ การตระหนักรถ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืนอันเป็นการพัฒนาที่นำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว

4.2.1 การกำหนดแนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรภายใต้แนวคิด BCG Model เข้าสู่เศรษฐกิจ สีเขียวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จากการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมได้กลยุทธ์เชิงรุก เชิงแก้ไข เชิงป้องกัน และเชิงรับมาประมวลเป็นแนวทางการพัฒนาการเกษตรภายใต้แนวคิด BCG Model เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนา สามเสาหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้นกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรดำเนินถึง (1) พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร (2) การใช้/อนุรักษ์/พื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ (3) การสร้างความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ เป็นสำคัญดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยมีแนวทางพัฒนา ดังนี้

แนวทางที่ 1 พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร

ประเทศไทยให้ความสำคัญต่อการ改善การทำงานโดยส่งเสริมให้เกษตรกรใช้หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และตระหนักรับปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลกที่ความรุนแรงมากขึ้น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการปรับตัวภาคเกษตรเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ดังนี้

- เพิ่มขีดความสามารถให้แก่เกษตรกร โดยการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการเกษตร อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีในการปรับตัว เพื่อสร้างความมั่นคง ปลอดภัย ด้านอาหารให้เกษตรกรโดยกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างชุมชนต้นแบบเกษตรอัจฉริยะ ที่ตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมสนับสนุนให้เกิดการยกระดับ การเกษตรของไทย

- การขับเคลื่อนด้านการเกษตรกรรมยั่งยืน โดยบูรณาการร่วมกันทั้งเครือข่ายในการสนับสนุนการดำเนินงานและบริหาร จัดการตามภารกิจด้านเกษตรกรรมยั่งยืนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน เพื่อขยายผลการดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว โดยผสมผสานการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเกษตรที่หลากหลายมาปรับใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

แนวทางที่ 2 การใช้/ อนุรักษ์/พื้นฟูทรัพยากรทางการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ การผลิต การพัฒนาและพื้นฟูให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเหมาะสม โดย

- ยกระดับการขับเคลื่อนการดำเนินเศรษฐกิจควบคู่กับสิ่งแวดล้อม รวมถึงมุ่งเน้นการสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้เกิดการผลิต การค้าที่รักษาสิ่งแวดล้อม การทำการเกษตรแบบยั่งยืน และการเกษตรสีเขียวให้สอดคล้องแผนระดับชาติ

- สนับสนุนการลงทุนเพื่อให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการชลประทาน ระบบโลจิสติกส์ การพื้นฟูทรัพยากรการเกษตร และการใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างเหมาะสม

- การออกแบบและการสร้างแรงจูงใจ เช่น มาตรการให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่เกษตรกร หรือการช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิต อาทิ แจกพันธุ์พืชและปุ๋ย เพื่อสนับสนุนให้ปรับระบบ/รูปแบบการทำเกษตร เช่น เกษตรอินทรีย์ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งมาตรการทางการอนุรักษ์ การควบคุมการป้องกัน และการส่งเสริมสนับสนุนการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนที่ควบคู่กับการอนุรักษ์ ต้องให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทร่วมกันอย่างสมดุลได้อย่างไร

- พัฒนาภูมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรให้ เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ โดยศึกษาแนวทางรองรับและเตรียมความพร้อม เพื่อให้มีการดำเนินการตามกฎระเบียบที่กำลังจะเกิดขึ้น เช่น ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนซึ่งเป็นกลไกในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ด้วยระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ร่างพระราชบัญญัติมาตรฐานการผลิตเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ... ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

แนวทางที่ 3 การสร้างความมั่นคงด้านอาหาร

- รณรงค์ สร้างการรับรู้ การตระหนักรถ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืนอันเป็นการพัฒนาที่นำไปสู่ความมั่นคงด้านอาหาร

- ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยด้านการเกษตร ด้วยการสนับสนุนการศึกษาวิจัย ความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้ทราบความต้องการของตลาดที่มีต่อสินค้าเกษตร เช่น ด้านการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้านผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ/มาตรฐาน และปลอดภัยต่อผู้บริโภค ด้านสินค้าเกษตรอินทรีย์

- การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน ที่สะท้อนเรื่องการจัดการสารเคมีและของเสียทุกชนิด ตลอดทางจรริยธรรมของสิ่งเหล่านั้นด้วยวิธีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมตามกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศที่ตกลง กันแล้ว และลดการปลดปล่อยสิ่งเหล่านั้นออกสู่อากาศ น้ำ และดิน อย่างมีนัยสำคัญ เพื่อจะลดผลกระทบทาง ลบต่อสุขภาพของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด นั่นคือต้องตระหนักในความสำคัญที่ต้องส่งเสริมนโยบาย การทำการเกษตรกรรมแบบยั่งยืนต่อไป

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

5.1.1 ความสำคัญของการศึกษา

การเพิ่มขึ้นของประชากรโลกนำไปสู่ความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เสียสมดุลระหว่างความต้องการของมนุษย์กับทรัพยากรที่มีอยู่ ระบบการผลิตในปัจจุบันจึงเกินความสามารถที่โลกจะรองรับ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้อย่างยั่งยืน ทิศทางเศรษฐกิจจึงมุ่งไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วไม่หมดได้ และปลดปล่อยของเสียให้น้อยที่สุด

สำหรับประเทศไทย ในห่วงเวลาที่ผ่านมา อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยเพียงร้อยละ 3 ต่อปี และเมื่อปี 2562 อยู่ที่ ร้อยละ 2.6 ต่อปี จึงจำเป็นควรต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยฐานความเข้มแข็งของประเทศอันประกอบด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งเสริมและพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นเจ้าของสินค้าและบริการมูลค่าสูง ที่ยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการ นำเทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัลสมัยใหม่ที่ช่วยเหลือข้อจำกัดให้เกิดการก้าวกระโดดของการพัฒนาต่ออยอด และสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน กระจายรายได้ โอกาส และความมั่งคั่งแบบทั่วถึง (Inclusive Growth) ในขณะที่ ภาคเกษตรเกี่ยวข้องกับคนชาวประมง 23 ล้านคน ราคสินค้าเกษตรมีความผันผวนตามสภาพภูมิอากาศและอุปทานในตลาดโลก ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ต่ำ การเพิ่มรายได้ของเกษตรกรด้วยการเพิ่มปริมาณผลผลิตนั้นต้องแลกด้วยการใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การยกระดับผลผลิตทางการเกษตรให้มีคุณภาพ มีความปลอดภัย และสร้างมาตรฐานของสินค้าตามคุณภาพ จะช่วยสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตร การใช้เทคโนโลยี Internet of Things (IoT) ช่วยทำให้ลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิผลของวัตถุดิบการเกษตรให้สูงขึ้น ทั้งยังเป็นการรักษาสถิติสภาพของสินค้าเกษตรบนพื้นฐานของความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้ประเทศไทยสามารถเพิ่มความหลากหลายของสินค้าเกษตรเศรษฐกิจอื่น ๆ อาทิ สมุนไพร ผลไม้ เมล็ดพันธุ์ ไม้ดอก ไม้เศรษฐกิจ ไฝ แมลง และแพะ เป็นต้น ประกอบกับด้วยรัฐบาลปัจจุบันมีแนวคิดที่จะเร่งรัดการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้ประสบความสำเร็จเร็วขึ้น ด้วยโมเดลเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “BCG Model” ซึ่งเป็นการพัฒนา 3 เศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และสอดรับกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy : SEP) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไทย ซึ่ง “BCG Model” เป็นรูปแบบการพัฒนาบนความเข้มแข็งภายใต้ประเทศที่มีอยู่เดิม คือ ความหลากหลายทางชีวภาพและการเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรของโลก โดยนำเอาความรู้และ

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาพัฒนาต่ออยอด และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตร แก้ปัญหาเศรษฐกิจฐานรากและราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ เน้นสร้างสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามแนวคิดของเศรษฐกิจหมุนเวียน คือ การสร้างมูลค่าสูงสุด จากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรควบคู่กับการลดของเสียลงให้น้อยที่สุดหรือเป็นศูนย์ (zero waste) เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว การพัฒนาแบบ BCG จึง เป็นการพัฒนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่มีการนำทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่า และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น นับเป็นโอกาสสำหรับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการพัฒนาการเกษตร สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในบริบทภาคเกษตร ภายใต้แนวคิด BCG Model ซึ่งต้องเชื่อมโยงกับการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก โดยบูรณาการห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ของอุตสาหกรรมหลักสำคัญเข้าด้วยกัน โดยที่ผ่านมา แม้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะมีแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนอยู่บ้างแล้ว แต่กระแสเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ของโลกในปัจจุบัน จะเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงภาคประชาชนสังคม ได้ตระหนักรถึงและมุ่งให้ความสนใจกับประเด็นแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) มาขึ้น ตลอดจนเป็นการแสดงจุดยืนของประเทศไทยในการขับเคลื่อนประเทศ ด้วย “BCG Model” ในเวทีนานาชาติ ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาทิศทางการพัฒนาการเกษตรในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2560-2565) ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)

5.1.2 ผลการศึกษา

(1) สรุปกรอบแนวคิด BCG Model

BCG Model เป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับความยั่งยืน ของฐานทรัพยากรธรรมชาติโดยนำองค์ความรู้มาต่อยอดฐานความเข้มแข็งภายในของประเทศไทย คือ ความหลากหลายทางชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์พร้อมกับปรับเปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การพัฒนาเศรษฐกิจแบบ BCG ประกอบไปด้วยแนวคิดหลัก 2 แนวคิด คือ เศรษฐกิจชีวภาพและเศรษฐกิจหมุนเวียน รวมกันเป็นแนวคิดที่กว้างขึ้น และสอดรับกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว

เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) คือ รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่าควบคู่ไปกับการรักษาสมดุลทางสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรที่นำมาผลิตในระบบเศรษฐกิจชีวภาพต้องสามารถปลูกทดแทนหรือนำกลับมาใช้ใหม่ได้ (renewable) ลดการพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลและการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนให้ทรัพยากรในระบบการผลิตทั้งหมดสามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมและนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ผู้เน้นการคงคุณค่าผลิตภัณฑ์ให้นานที่สุด ส่งเสริมการใช้ช้า สร้างของเสียในปริมาณที่ต่ำที่สุด และให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียจาก การผลิตและบริโภค ด้วยการนำวัตถุดิบที่ผ่านการผลิตและบริโภคแล้ว เข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่

เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) เป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล ซึ่งเป็นรูปแบบ การพัฒนาเศรษฐกิจที่นำไปสู่ความยั่งยืนและแข็งขันได้ในระดับสากล

(2) ทิศทางการพัฒนาการเกษตรในการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวภายใต้แนวคิด BCG Model

การขับเคลื่อน BCG Model สามารถเชื่อมโยงกับการขับเคลื่อนภาคเกษตร ที่ควรจะต้องผลักดัน เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร ดังนี้ 1) เพิ่ม GDP ภาคเกษตรไปสู่ Balance Growth 2) เพิ่มรายได้เกษตรกร 3) ส่งออกสินค้าเกษตรติดอันดับโลก และ 4) ลดการใช้ทรัพยากร โดยรักษามีน้อยภายใน ทำให้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ไปใช้เป็นเครื่องมือขับเคลื่อน BCG Model ในการยกระดับ ผลักดัน อุตสาหกรรมเป้าหมาย (S-curve) 4 อุตสาหกรรมสำคัญของประเทศไทย ได้แก่ เกษตรและอาหาร พลังงานและเคมีชีวภาพ การแพทย์และสุขภาพ และการท่องเที่ยว ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้พิจารณาในบริบท การพัฒนาการเกษตร ภายใต้เงื่อนไขการพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในบทบาทของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นมิติและความคิดในการปฏิบัติเชิงบูรณาการที่ต้องประสานสอดคล้องกันระหว่างหน่วยงาน ดังนั้นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในบริบทภาคเกษตรไปสู่ Balance Growth ภายใต้แนวคิด BCG Model จึงจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก โดยบูรณาการห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ของอุตสาหกรรมหลักเข้าด้วยกัน ได้แก่

- การสนับสนุนให้เกษตรกรนำเทคโนโลยีสมาร์ทฟาร์มมาปรับใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิตที่ปลดภัย ได้คุณภาพและปริมาณคงที่ตรงตามความต้องการของตลาด อันเป็นการสร้างความเข้มแข็ง ให้เศรษฐกิจท้องถิ่น

- การสนับสนุนให้เกิดอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตรเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูง เช่น สารให้ความหวาน สารออกฤทธิ์ทางชีวภาพ พลาสติกชีวภาพ อาหารเสริมสุขภาพ ซึ่งจะช่วยดูดซับผลผลิต ทางการเกษตรส่วนเกินในตลาด บรรเทาปัญหาราคาตกต่ำในพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ยาง และปาล์ม

- การผลิตยาชีววัตถุ วัคซีน ยาสมุนไพร จากพืชสมุนไพรที่สำคัญ การพัฒนางานวิจัย เช่น พัฒนาระบบปลูกพืชสมุนไพรเพื่อให้ได้สารออกฤทธิ์สูงสำหรับอุตสาหกรรมยา เวชสำอาง และอาหาร

- การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรใหม่จากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยท่องถิ่นบริหารการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตลอดจนบริหาร จัดการเส้นทาง และจำนวนนักท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคุณภาพแหล่งใหม่

- การสร้างระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนที่เน้นการแปลงของเสียให้เป็นแหล่งรายได้ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการใช้ทรัพยากรการเกษตรของประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น และยังเป็นการแก้ปัญหาขยะที่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย

ตลอดจนการดำเนินภายใต้แนวคิด BCG Model ในบริบทของภาคเกษตร ควรคำนึงถึงการบูรณาการสามเสาหลัก ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร โดยต้องให้ความสำคัญกับ (1) พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร (2) การใช้/อนุรักษ์/ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ (3) การสร้างความมั่นคงด้านอาหาร และโภชนาการ ที่เชื่อมโยงและขับเคลื่อนตามกรอบแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2565) และแผนปฏิบัติราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2563-2565) ซึ่งต้องเตรียมความพร้อมและการเปลี่ยนแปลงแนวโน้มโดยให้สอดคล้องกับการดำเนินนโยบายการขับเคลื่อนแนวคิด BCG Model เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(3) การเตรียมความพร้อมขับเคลื่อนแนวคิด BCG Model เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ความพร้อมในการขับเคลื่อนแนวคิด BCG Model เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีแนวทางที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนฯ ประกอบด้วย

แนวทางที่ 1 พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร

- เพิ่มขีดความสามารถให้แก่เกษตรกร โดยการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีในการปรับตัวโดยกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างชุมชนต้นแบบเกษตรอัจฉริยะที่ตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมสนับสนุนให้เกิดการยกระดับการเกษตรของไทย

- การขับเคลื่อนด้านการเกษตรกรรมยั่งยืน โดยบูรณาการร่วมกันทั้งเครือข่ายในการสนับสนุนการดำเนินงานและบริหารจัดการตามภารกิจด้านเกษตรกรรมยั่งยืนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน ที่นำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว

แนวทางที่ 2 การใช้/อนุรักษ์/ฟื้นฟูทรัพยากรทางการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

- ยกระดับการขับเคลื่อนการดำเนินเศรษฐกิจควบคู่กับสิ่งแวดล้อม รวมถึงมุ่งเน้น การสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิตด้วยเทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อให้เกิดการผลิต การค้าที่รักษาระดับมาตรฐาน ทำการเกษตรแบบยั่งยืน และการเกษตรสีเขียวให้สอดคล้องแผนระดับชาติ

- สนับสนุนการลงทุนเพื่อให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคลัง ระบบโลจิสติกส์ การฟื้นฟูทรัพยากรการเกษตร และการใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างเหมาะสม

- การออกแบบการและสร้างแรงจูงใจ เช่น มาตรการให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่เกษตรกร หรือการช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิต ออาทิ แจกพันธุ์พืชและปุ๋ย เพื่อสนับสนุนให้ปรับระบบ/รูปแบบการทำเกษตร เช่น เกษตรอินทรีย์ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งมาตรการทางการอนุรักษ์ การควบคุม การป้องกัน และการส่งเสริมสนับสนุนการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนที่ควบคู่กับการอนุรักษ์

- พัฒนาภูมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ โดยศึกษาแนวทางรองรับและเตรียมความพร้อม

แนวทางที่ 3 การสร้างความมั่นคงด้านอาหาร

- รณรงค์ สร้างการรับรู้การตระหนักรถ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืนอันเป็นการพัฒนาที่นำไปสู่ความมั่นคงด้านอาหาร

- ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยด้านการเกษตร ด้วยการสนับสนุนการศึกษาวิจัย ความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้ทราบความต้องการของตลาดที่มีต่อสินค้าเกษตร เช่น ด้านการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้านผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ/มาตรฐาน และปลอดภัยต่อผู้บริโภค ด้านสินค้าเกษตรอินทรีย์

- การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน ที่สะท้อนเรื่องการจัดการสารเคมีและของเสียทุกชนิดตลอดวงจรชีวิตของสิ่งเหล่านั้นด้วยวิธีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมตามกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศที่ตกลงกันแล้ว และลดการปล่อยสิ่งเหล่านั้นออกสู่อากาศ น้ำ และดิน อย่างมีนัยสำคัญ ตระหนักรในความสำคัญที่ต้องส่งเสริมนโยบายการทำการเกษตรกรรมแบบยั่งยืน การพัฒนาเกษตรอัจฉริยะที่ตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 การผลักดันไปสู่การปฏิบัติได้ จากผลการศึกษาข้อเสนอแนวทาง แสดงให้เห็นว่าจาก การขับเคลื่อนในเชิงสาขาระหว่าง BCG Model ความมีการเข้มข้นกับแนวทางการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ (Area-based BCG) ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเกษตรระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด และระดับภาค ซึ่งอาศัยความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายของวัฒนธรรมที่มีในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย เป็นจุดแข็งในการขับเคลื่อน เปิดโอกาสให้แต่ละพื้นที่สามารถพึงพาตนเอง พึ่งพากันเองและรวมกันเป็นกลุ่มอย่างมีพลัง ตามหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีโครงสร้างการบริหารขับเคลื่อนที่อำนวยการให้เกิดการทำงานข้ามกระทรวงได้ และควรเริ่มต้นกับกลุ่มเกษตรกรที่มีความพร้อมและมีปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนเป็นกลุ่มแรก ที่ต้องปรับเปลี่ยนทั้งระบบโดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตของเกษตรกร รายย่อยและรายกลาง

5.2.2 จัดตั้งกลไกการขับเคลื่อน BCG Model เนื่องจากการดำเนินงานตาม BCG Model เกี่ยวข้องกับ หลากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน/ชุมชน/ สังคม มหาวิทยาลัย/สถาบันวิจัย และเครือข่ายพันธมิตรต่างประเทศ ในภาครัฐ ภารกิจการสนับสนุนและการกำกับดูแลในเรื่องที่เกี่ยวกับ BCG เป็นหน้าที่ของหลายกระทรวง

การประสานงานข้ามกระทรวงและเขื่อมโยง หน่วยงานต่าง ๆ ให้ทำงานอย่างมีเอกภาพจึงเป็นเรื่องสำคัญ และมีความต่อเนื่องในนโยบาย

5.2.3 ความสำคัญในอนาคต ของการขับเคลื่อน BCG ควรต้องอยู่บนฐานดิจิทัล อาทิ Big Data, AI แพลตฟอร์ม เพื่อเชื่อมโยงและยกระดับห่วงโซ่มูลค่าของ BCG ซึ่งจะต้องนำมาใช้อยู่ในกระบวนการตั้งแต่การสร้างวัตถุดิบจนถึงการเพิ่มมูลค่า โดยนิวัฒยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สนับสนุนในกระบวนการอาหารและการเกษตร การแพทย์สมุนไพร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เมื่อร่วมมาริหารจัดการและใช้องค์ความรู้ จะเปลี่ยนสิ่งที่เคยเห็น เป็นการยกระดับการเกษตรของไทยจากเกษตรดั้งเดิม เป็นระบบเกษตรแม่นยำ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของทรัพยากร ซึ่งจะก้าวเข้าสู่ ความปกติใหม่ ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเนื่องจากมีบางสิ่งมากระทบจากปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ จึงต้องปรับเปลี่ยนไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ต้องฝึกความคุ้นเคย ซึ่งอาจต้องพัฒนา กับเกษตรกรที่ต้องมีความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อภาครัฐเลือกลงทุนในสิ่งที่ให้ผลตอบแทนสูง โดยใช้หลักการตลาดนำการผลิต

5.2.4 ควรมีการปรับการสนับสนุนทุนวิจัยรายโครงการ ไปสู่การสนับสนุนทุนวิจัยครบวงจร เริ่มจากวิจัย พัฒนา สู่การผลิตและจำหน่าย (Research and Development, Innovation and Manufacturing : RDIM)

5.2.5 ภาครัฐต้องร่วมมือกับเอกชน เพื่อให้เอกชนลงทุนต่อยอดเทคโนโลยีสำหรับโครงการภายใต้ BCG Model โดยมีกลไกสนับสนุนให้ทุกฝ่ายได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเหมาะสม

5.2.6 ควรมีการส่งเสริม พัฒนาองค์ความรู้ ในระบบตัวชี้วัดของ BCG Model เพื่อให้มีความเข้าใจทั้งระบบ อันจะนำไปสู่การกำหนดนโยบาย กำหนดแผนปฏิบัติการที่เหมาะสมคำนึงถึงการเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืนได้ต่อไป

บรรณานุกรม

กระทรงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (2562) BCG in Action : The New Sustainable Growth Engine [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : www.nstda.or.th (วันที่สืบค้นข้อมูล 1 เมษายน 2563)

กระบวนการวิเคราะห์ SWOT [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : www.planmsc.com (วันที่สืบค้นข้อมูล 2 มีนาคม 2563)

นุชนาถ มั่งคั่ง (2558) ระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : www.doa.go.th (วันที่สืบค้นข้อมูล 3 เมษายน 2563)

รศ.มาลี บุญศรีพันธ์ (2563) แนวคิดความปกติใหม่-ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/292126>. (วันที่สืบค้นข้อมูล 5 เมษายน 2563)

รายงานของคณะกรรมการอิทธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (2559) การปฏิรูปเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : www.parliament.go.th (วันที่สืบค้นข้อมูล 5 เมษายน 2563)

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563-2570 [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : www.nstda.or.th (วันที่สืบค้นข้อมูล 10 เมษายน 2563)

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) (2561) ยุทธศาสตร์การใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ, [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : www.nstda.or.th (วันที่สืบค้นข้อมูล 1 เมษายน 2563)

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) (2560) ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาคลัสเตอร์เกษตรและอาหาร ภายใต้แผนกลยุทธ์การวิจัยและพัฒนา สวทช. ระยะที่ 3 พ.ศ. 2560-2564 [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : www.nstda.or.th (วันที่สืบค้นข้อมูล 10 เมษายน 2563)

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) (2562) เศรษฐกิจชีวภาพ ฉบับประชาชน [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : www.inter.nstda.or.th (วันที่สืบค้นข้อมูล 1 เมษายน 2563)

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) (2562) เศรษฐกิจสีเขียว [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก www.nstda.or.th (วันที่สืบค้นข้อมูล 1 เมษายน 2563)

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (2560) ครอบยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) เข้าถึงได้จาก : www.bedo.or.th (วันที่สืบค้นข้อมูล 5 เมษายน 2563)

สำนักงานเลขาริการสถาผู้แทนราชภูมิ (2559) เอกสารแนวทางขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 กับจังหวัด 4.0 ของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ (นายสุวิทย์ เมษินทรีย์) เข้าถึงได้จาก : www.parliament.go.th (วันที่สืบค้นข้อมูล 5 เมษายน 2563)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2560) ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) และแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) กรุงเทพฯ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562) แผนยุทธศาสตร์ชาติ [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : www.nscr.nesdb.go.th (วันที่สืบค้นข้อมูล 3 มีนาคม 2563)

ธันวา จิตต์ส่วน (2543) “การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน : บทวิเคราะห์ จากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม” ระบบเกษตรเพื่อการจัดการ ทรัพยากรและพัฒนาองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืน รายงานการสัมมนาระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ 15-17 พ.ย. 2543 [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.mcc.cmu.ac.th/Seminar/pdf/657.pdf>. (วันที่สืบค้นข้อมูล 3 มีนาคม 2563)

BCG Economy Model [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : www.nstda.or.th (วันที่สืบค้นข้อมูล 1 เมษายน 2563)

European Federation of Biotechnology (EFB) Destination bioeconomy-The path towards a smarter, more sustainable future, Journal New Biotechnology volume 40, 25 January 2018 [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : www.sciencedirect.com (วันที่สืบค้นข้อมูล 4 เมษายน 2563)

TRIS ACADEMY CLUB MAGAZINE (2562) The BCG Model โมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจใหม่เพื่อความยั่งยืน Issue 24 กันยายน 2562 [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : www.trisacademy.com (วันที่สืบค้นข้อมูล 1 เมษายน 2563)